

WESTMÄRK

Letnik XXV.

Celovec, petek, 13. november 1970

Štev. 45 (1479)

PRED 15 LETI:

Spomenica koroških Slovencev izročena avstrijski vladi

Pred dnevi je minilo petnajst let, odkar sta Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev ob lojalnem sodelovanju izdelano skupno „Spomenico koroških Slovencev“ poslala avstrijski zvezni vladi, predstavnikom štirih velikih sil podpisnic avstrijske državne pogodbe ter vladi Jugoslavije kot države, v kateri živi matični narod.

Spomenica koroških Slovencev vsebuje predloge, ki naj bi jih vlada upoštevala pri izvajanju določil člena 7 državne pogodbe. Ti predlogi so stvarni in predstavljajo le konkretno tolmačenje tega, kar člen 7 vsebuje po besedilu in duhu. Zlasti pa so s predlogi, ki jih vsebuje spomenica, bile izražene težnje vseh slovenskih organizacij na Koroškem, tako da je ta spomenica najboljši dokaz možnosti skupnega nastopa, kadar gre za skupne narodne interese.

Ob predaji spomenice sta osrednji organizaciji koroških Slovencev izrazili pričakovanje, da bo vlada v smislu predlogov reševala nakazana vprašanja in izdala zakone za izvajanje določil člena 7 državne pogodbe „v duhu širokogrudnosti in tolerance v sporazumu z organizacijami koroških Slovencev“.

Od takrat je minilo petnajst let. In bilanca! Tudi ob najboljši volji ni mogoče ugotoviti, da bi bila določila člena 7 državne pogodbe uresničena. Nasprotno! Odprta so slej ko prej važna življenjska vprašanja naše narodnostne skupnosti. Pa tudi v tistih vprašanjih, v katerih je v teh petnajstih letih prišlo do reševanja, so bile rešitve skoraj brez izjeme sprejete mimo neposredno prizadete manjšine, sprejete brez upoštevanja njenih upravičenih pomislekov in utemeljenih predlogov.

Tako petnajst let po izročitvi Spomenice koroških Slovencev nikakor ni mogoče govoriti o popolni in zlasti ne o zadovoljivi izpolnitvi obveznosti, ki jih je Avstrija v državni pogodbi prevzela do svojih manjšin. O izpolnitvi določil člena 7 državne pogodbe ni mogoče govoriti.

● dokler velika večina otrok slovenske narodnosti ni deležna šolskega pouka v materinem jeziku;

● dokler se slovenska krajevna imena smatrajo za „predzno izlivanje“ in ne za sprejeto obveznost, ki jo je treba izvesti;

● dokler organizacije in posamezniki lahko nekaznovano čuvajo proti Slovincem in njihovim pravicam ter odkrito pozivajo na boj, dokler ne bo eden obeh narodov v deželi povsem izginil.

Da se vedno spet ponavlja zahteva po tako imenovanem ugotavljanju manjšine, je samo dokaz, da v odnosu do manjšinskega vprašanja nekaj ni v redu. Nikjer v državni pogodbi ni niti besedice o takim ugotavljanju, torej je Avstrija v členu 7 prevzela obveznosti do manjšine, ki je ni treba žele posebej „iskati“. Tudi nikjer drugje v svetu pri reševanju manjšinskih problemov ne poznajo takih „ugotav-

LR KITAJSKA SI UTIRA POT iz gospodarske in politične izolacije

Po nedavnem priznanju LR Kitajske s strani Italije je vprašanje dolgotrajne gospodarske in zlasti politične izolacije LR Kitajske spet z vsoto težo stopilo v ospredje. S tem pa je pridobilo na aktualnosti tudi vprašanje članstva LR Kitajske v svetovni organizaciji.

Glavna skupščina OZN ima v zadnjih letih vedno spet na dnevnem redu tudi tako imenovano „kitajsko vprašanje“. Še vedno je namreč v veljavi absurdno dejstvo, da je Formosa s 30 milijoni prebivalcev članica OZN in ima celo svojega stalnega zastopnika v varnostnem svetu, ni pa v svetovni organizaciji prostora za LR Kitajsko, po številu prebivalstva največjo državo na svetu. To vse prej kot normalno stanje vlada po krivdi

Amerike, ki se je s svojim političnim in predvsem gospodarskim pritiskom na druge države doslej uspešno upirala sprejemu LR Kitajske v OZN.

Toda vprašanje je, kako dolgo bo to še ostalo. V zadnjih letih se je že bistveno spremenilo razmerje med državami, ki sledijo povelju iz Washingtona, ter onimi, ki svojo politiko — tudi v vprašanju Kitajske — oblikujejo samostojno in neodvisno. Tudi med najožjimi zavezanici Amerike se je zadeva začela močno spreminjati v korist LR Kitajske, kajti med 55 državami, ki so doslej navezale diplomatske odnose z vlado v Pekingu, so tudi Britanija, Kanada, Norveška, Danska, Nizozemska in zdaj Italija (vse članice NATO) ter Francija, Švedska, Švica in Finska; namen, da prizna LR Kitajsko, pa je izrazila tudi še Belgija.

Na zahodu bo poleg Amerike kmalu ostala le še Zahodna Nemčija in pa — kar je zelo značilno — nevtralna Avstrija. Sicer tudi v pristojnih krogih naše države že razmišljajo o takim koraku, toda doslej se še niso mogli odločiti. Prav lahko se zgodi, da bo še kakšna država prehitela Avstrijo, ki bi potem zavzemala precej čudno mesto v majhnem krogu tistih, ki se še vedno skušajo upirati splošnemu razvoju v svetu.

Ta razvoj, ki se zrcali v čedalje večjem številu držav, katere so navezale redne odnose z LR Kitajsko, pa bo prej ali slej privedel tudi do njenega članstva v svetovni organizaciji.

Na proslavi NskS v Celovcu:

Ugotavljanje manjšine odklanjamo kot neprimerno sredstvo za reševanje narodnostnih vprašanj

Kakor Zveza slovenskih organizacij na Koroškem že na proslavi meseca maja v Celovcu in zlasti na velikem ljudskem taboru na Bistrici pri Pliberku meseca septembra, tako se je v nedeljo tudi Narodni svet koroških Slovencev spomnil važnih obletic v zgodovini našega ljudstva. Privedite v skoraj polni dvorani celovškega Doma glasbe je potekala pod geslom „Zvesti izročilo naših prednikov in avstrijski državi“ ter je veljala 100-letnica slovenskih taborov na Koroškem, 50-letnica plebiscita, 25-letnica osvoboditve in konca druge svetovne vojne ter 15-letnica podpisa avstrijske državne pogodbe.

Med častnimi gosti je dr. Zerzer posebej pozdravil deželnega svetnika Wagnerja kot osebnega zastopnika deželnega glavarja Sime, 2. predsednika deželnega zbora dr. Mayrhoferja, deželnega svetnika Bacherja, jugoslovanskega generalnega konzula v Celovcu dipl. inž. Budihno s soprogo, stolnega dekana prelata Zechnerja, bivšega deželnega glavarja Wedeniga kot zastopnika Avstrijske lige za človekove pravice, predsednika ZSO dr. Zwittera, predsednika Hrvaškega kulturnega društva na Gradščanskem Kornfeinda, deželnega svetvalca iz Trsta dr. Štoka, vodjo manjšinskega šolskega oddelka okrajnega nadzornika Vouka in druge.

Pomena omenjenih obletic se je v slavnostnem govoru spomnil predsednik NskS dr. Vospernik, ki je zavzel stališče tudi k aktualnim vprašanjem slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem. Pri tem je ostro kritiziral očitno proti Slovincem naperjeno delovanje Heimadienstla, kakor prihaja do izraza v

Umrli je Charles de Gaulle

Dvajset dni pred dopolnitvijo 80. leta starosti je za srčno kapjo umrl bivši predsednik francoske republike general Charles de Gaulle. Na lastno željo so ga včeraj pokopali brez posebnih ceremonij na vaškem pokopališču v kraju Colombey des deux Eglises, kjer je de Gaulle živel po odbodu s političnega prizorišča pred poldrugim letom.

Vest o nenadni smrti bivšega francoskega predsednika je globoko pretresla francosko ljudstvo ne glede na politično prepričanje, močno pa je odjeknila tudi po vsem širnem svetu. Kajti z generalom de Gaullem je odšla s svetovnega prizorišča velika in pomembna osebnost, ki je naši dobi vtisnila močan pečat.

Charles de Gaulle je bil cela tri desetletja v ospredju dogajanja ne le v Franciji, marveč tudi v Evropi in na svetu sploh. Bil je človek, ki je v odločilnih trenutkih znal sprejemati zgodovinske sklepe, usodne za svojo domovino, usodne pa tudi v mednarodnem pogledu. Z njegovim imenom je neločljivo povezan boj francoskega ljudstva proti fašizmu; on je v najbolj kritičnem trenutku alžirske drame znal najti rešitev, ki je bila sprejemljiva za obe strani; Charles de Gaulle je skupaj z Adenauerjem premostil tradicionalno sovraštvo med Francijo in Nemčijo; predsednik de Gaulle je popeljal Francijo čez barikade blokovske politike in utrl pot širšemu sodelovanju med Vzhodom in Zahodom; predvsem pa je bil on tisti, ki je svojo domovino in svoje ljudstvo večkrat rešil pred prepadom.

Življenje in delo de Gaulleja je bilo tako pomembno, da ga zdaj še ni mogoče dojeti v vsem obsegu. O pravih zgodovinskih dimenzijah osebnosti, ki je dala pečat celi epohi, bo mogoče govoriti šele pozneje. Eno pa je že zdaj gotovo: ime Charlesa de Gaulleja bo ostalo neizbrisno zapisano ne samo v zgodovini Francije, temveč v zgodovini vsega sveta.

Delne volitve v Nemčiji

V zahodnonemški deželi Hessen so bile zadnje nedeljo deželnozbornske volitve, ki so se končale s precejšnjim presenečenjem. To presenečenje velja zlasti glede nepričakovanega uspeha liberalne FDP, medtem ko delna izguba vladne SPD ter porast pri opozicijski CDU pravzaprav nista presenetila, saj so politični opazovalci in poznavalci zahodnonemških razmer tak razvoj splošno pričakovali. Isto velja končno tudi za neonacistično NPD, ki je tokrat izgubila pred štirimi leti precej nepričakovano pridobljene mandate in v novem hessenskem parlamentu ne bo več zastopana.

Kolikor gre za lokalno odločitev,

torej izid nedeljskih volitev ne preseneča preveč, z že omenjeno izjemo FDP, o kateri so spričo nedavnega razdora v njenih vrstah mnogi mislili, da bo „izkrvavela“ na račun svoje povezave s socialnimi demokrati v bonški vladni koaliciji. Toda njen uspeh zadnje nedelje dokazuje ravno nasprotno: dokazuje predvsem pravilnost tako imenovane „vzhodne politike“, ki jo vodita kancler Brandt (SPD) in njegov zunanji minister Scheel (FDP). To pa je za obe koalicijski stranki dobro izhodišče tudi za nove volitve v drugih deželah (najprej na Bavarskem) ter zlasti za nadaljevanje njune politike v državnem merilu.

AVSTRIJA PRED EGS

V torek so tri nevtralne države — Avstrija, Švica in Švedska — v Bruslju seznanile ministrski svet Evropske gospodarske skupnosti s svojimi pogledi, zahtevami in predlogi za doseg ustreznega aranžmaja z EGS.

Avstrijski zunanji minister dr. Kirchschräger je predstavnik EGS podrobno seznanil z nevtralnimi položaji naše države. Pri tem je nakazal veliki pomen, ki ga ima ta nevtralnost ne le za Avstrijo, marveč tudi pri odstranjanju napetosti v Evropi; hkrati pa je opozoril tudi na obveznosti, ki jih status trajne nevtralnosti nalaga Avstriji. Po drugi strani pa je obrazložil gospodarske vidike Avstrije in njene predstave o ureditvi odnosov z EGS, pri čemer je naglasil pripravljenost Avstrije, da prispeva h gospodarskemu sodelovanju v Evropi.

Kako se bo zadeva naprej razvijala, zdaj še nihče ne ve. Že zdaj pa je precej gotovo, da kakšnega otipljivega napredka ni mogoče pričakovati v kratkem času, če pomislimo, da je minilo že precej let, odkar je Avstrija pravič izrazila svojo željo po doseg ustreznega aranžmaja z EGS.

lanj”; le Koroška naj bi bila izjema! Zato koroški Slovenci vedno spet in spet poudarjamo, da ugotavljanje manjšine odločno in dosledno odklanjamo kot nesodobno in neprimerno sredstvo za reševanje narodnostnih vprašanj.

Ko moramo petnajst let po predaji Spomenice koroških Slovencev na žalost spet opozoriti na vrsto nerešenih vprašanj, pa ponovno poudarjamo tudi iskreno pripravljenost, da sodelujemo pri iskanju znosnih, za vse prizadete sprejemljivih rešitev, ki bodo zagotovile obstoj in nadaljnji razvoj slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem ter omogočile resnično enakopravno in prijateljsko sožitje obeh narodov v deželi.

Nemci v očeh Poljakov

Tako se je glasil naslov ankete, ki jo je pred nedavnim objavil neki varšavski dnevnik, ki je pred začetkom odločilnih pogajanj med Poljsko in Zahodno Nemčijo zastavil med drugim naslednja vprašanja: Kaj danes, leta 1970, Poljaki mislijo o Nemcih? Kako jih gledajo? Kaj je 25 let po vojni in nemški okupaciji obranjeno v njihovem spominu?

Avtor ankete pravi, da je govoril s starejšimi in mlajšimi ljudmi, s pričami vojnih strahot ter z ljudmi, ki so se rodili pred 18, 20 leti, s kmeti, umetniki, učenci in študenti, skratka z ljudmi iz najrazličnejših starostnih dob in najrazličnejših krogov. In kaj je anketa pokazala?

Starejše generacije se spominjajo predvsem pobijanja, ki so ga zagrešili Nemci, spominjajo se koncentracijskih taborišč, spominjajo se Nemcev kot morilcev svojih najbližjih in zares ne veruje veliko v to, da so se Nemci spremenili, pa čeprav nihče ne meni, da bi se moglo ponoviti to, kar se je dogajalo pred 30 in 25 leti.

Mlajši ljudje pa so povsem drugačnega mnenja. Pogosto nastaja vtis, kot da niso sinovi in hčere teh staršev, ali da jim starši niso nič povedali o strahotah vojne in nasilja, ki ga je zagrešila nacistična Nemčija. „Zelo ljubim nemški jezik in nemško kulturo,“ pravi študentka germanistike. „ne vem, kaj bi mislila o Nemcih. Moja zgodovina se začne leta 1948, ko sem se rodila. Zdi se mi, da generacija, ki živi danes, nima nič skupnega s tem, kar je bilo nekoč. Nemci so dobri in slabi ljudje, kot so lahko dobri in slabi Poljaki. Ljudi cenimo po tem, kakšni so, ne pa po tem, kateremu narodu pripadajo.“

Neki znani poljski umetnik, ki si je zapomnil vojno, ker jo je sam doživljal, pravi, da ga je „presenetilo“, ko je ugotovil, da so tudi dobri Nemci. In to je ugotovil osebno, ko se je z njimi srečaval v planinah.

Tudi poljski radio je izvedel podobno anketo in prišel do sličnih ugotovitev: mlajše generacije so mnogo manj rezervirane, kot so starejše generacije. Tudi Nemci, kot drugi narodi, so po mnenju mladih vredni spoštovanja in jih je treba, kot vsakega človeka, ceniti po tem, ali je nekdo dober ali slab.

Nedvomno je Poljska ena redkih držav v Evropi, ki je težko priznala možnost, da bi se tudi Nemci mogli spremeniti ali — boljše povedano — „poboljšati“. Nezaupanje Poljakov do Nemcev je pravzaprav začel spreminjati šele prihod socialističnega Brandta v vlado. Danes pa na Poljskem že razumejo, da kancler Brandt ne bi mogel izpeljati svoje „vzhodne politike“; ne bi mogel zapisati, da „pomirjenje s Poljaki pomeni za Nemce moralno in politično obveznost“; ne bi mogel poslati svojega zunanje-ga ministra v Varšavo in razpravljati o meji na Odri in Nisi — če med Nemci dejansko ne bi prišlo do sprememb, če bi se Nemci dejansko ne spremenili.

Prej omenjene ankete na Poljskem so prav gotovo pokazale, da je tudi na Poljskem zrasla generacija, ki se otrasa dediščine, tako imenovane „zgodovinske dediščine“ tudi nasproti Nemcem. Vse to seveda vpliva na razpoloženje poljske javnosti v trenutku, ko se varšavska vlada pogaja z Zahodno Nemčijo.

Deželni proračun za leto 1971

POŠIROKEM SVETU

V petek minulega tedna se je začelo jezensko zasedanje deželnega zbora, in sicer s predložitvijo deželnega proračuna za leto 1971. Osnutek tega proračuna je v obširnem govoru obrazložil deželni finančni referent namestnik deželnega glavarja Erich Suchanek.

Deželni proračun za leto 1971 prvič presega vsoto dveh milijard šilingov. Izravna redni proračun (izdatki predvideni in isti višini kot dohodki) znaša okroglo 1,9 milijarde šilingov ter je za 9,2 % višji kot za tekoče leto. V izrednem proračunu pa so izdatki določeni v višini 163 milijonov šilingov, medtem ko so dohodki predvideni le v znesku 38 milijonov, tako da nastane primanjkljaj v višini 125 milijonov šilingov. Skupni obseg deželnega proračuna se je v zadnjih šestih letih podvojil in bo, kakor že povedano, prihodnje leto presejal dve milijardi šilingov.

Problemi, katerim posveča deželni proračun posebno pozornost, bodo tudi v prihodnjem letu gradnja stanovanj, nadaljnji razvoj zdravstvene oskrbe, gradnja cest, pospeševanje tujskega prometa itd. Za gradnje predvideva osnutek proračuna vsoto 572 milijonov šilingov, pri čemer se bodo samo sredstva za gradnjo stanovanj povečala za 35 milijonov. 23 milijonov šilingov bo na razpolago za kreditiranje dograditve lastniških stanovanj, 15 milijonov pa za gradnjo dijaških in študentskih domov. Za gradnjo cest je vključeno tako imenovanega eventualnega programa predvidenih 240 milijonov šilingov, to je za 21 milijonov več kot v leto 1970; temu je treba priložiti še 12,5 milijona šilingov, ki jih bo dežela prispevala h gradnji avto ceste.

V JUGOSLAVIJI:

PREDLOG STABILIZACIJSKEGA PROGRAMA

Že v zadnji številki našega lista smo poročali, da je jugoslovanska vlada sklenila prve ukrepe za stabilizacijo gospodarstva. Poleg teh v glavnem le začasnih ukrepov pa je bil sprejet ter predložen zvezni skupščini tudi predlog stabilizacijskega programa v okviru gospodarske politike za leto 1971.

Po mnenju zveznega izvršnega sveta mora biti za gospodarsko politiko v prihodnjem letu značilna konsolidacija in stabilizacija, s katero bodo ustvarjene realne možnosti za doseg konvertibilnosti dinarja. V tem okviru so poglavitne naloge gospodarske politike v prihodnjem letu zaustavitev inflacijskih gibanj, zagotovitev uravnovešene tekoče plačilne bilance in takšna stopnja rasti, ki bo v skladu s temi cilji. Družbeni proizvod naj bi v prihodnjem letu narasel za 5 do 5,5 %, industrijska proizvodnja prav tako za 5 do 5,5 %, kmetijska proizvodnja pa za približno 4 % v primerjavi z letošnjim letom, medtem ko naj bi zaposlenost rasla po stopnji 2 do 2,5 %.

Posebne pomena je stališče vlade, da

Mladim poročencem hoče dežela pomagati pri osnovanju lastnega gospodarstva in je v ta namen prvič predviden milijon šilingov, čeprav bo tozadevni zakon treba še skleniti. Za zdravstveno oskrbo v deželnih bolnišnicah je predvidenih 166 milijonov šilingov, medtem ko je za pospeševanje kmetijstva namenjenih 64 milijonov šilingov in za pospeševanje tujskega prometa 16 milijonov. Skupno bo za pospeševalno in investicijsko dejavnost dežele prihodnje leto na razpolago 1,3 milijarde šilingov.

Osnutek deželnega proračuna bo v prihodnjih tednih predmet izčrpane razprave v odboru in plenumu deželnega zbora.

Člani deželne vlade BODO PONOVO VOLJENI

Na podlagi izida letošnjih deželnozbornih volitev je kakor znano SPÖ povečala število svojih mandatov od 18 na 20, ÖVP je obdržala 12 mandatov, FPÖ pa je od prejšnjih 5 mandatov enega izgubila. Z večino v deželnem zboru je bil zaradi teh sprememb priznan socialistom sedež v deželni vladi, ki ga je prej imela FPÖ, katere je potem vložila tožbo na ustavno sodišče.

S svojo razsodbo je ustavno sodišče zdaj odločilo, da morajo biti člani deželne vlade v izjemo deželnega glavarja še enkrat voljeni, in sicer v glasovnicami. To pa je tudi edini „uspeh“, ki ga je dosegla FPÖ s svojo pritožbo, kajti v razsodbi ustavnega sodišča ni niti besedice o tem, da bi si bila SPÖ peti sedež v deželni vladi „prilastila“ v nasprotju z obstoječim razmerjem sil v deželnem zboru.

stabilizacijski program zahteva bistveno osnovno narodnega dohodka. V skladu s tem se bodo predvsem zmanjšale obveznosti gospodarstva in tako ustvarile možnosti za znižanje stroškov ter večjo lastno akumulacijo. Proračunska in splošna potrošnja bosta v prihodnjem letu narasčali znatno počasneje od narodnega dohodka, zlasti pa velja, da se mora potrošnja v vseh oblikah obdržati v okviru realnih možnosti.

Na področju plačilne bilance pa se je jugoslovanska vlada poleg vrste sprememb v sistemu gospodarskih stikov s tujino odločila za takojšnje ukrepe, s pomočjo katerih bodo podpirali izvozno ekspanzijo, bistveno zavri dinamiko uvoza in tako uravnovešili tekočo plačilno bilanco. Da so taki ukrepi res potrebni, kažejo podatki zunanje trgovine za prvih 10 mesecev tega leta: izvoz je znašal 16.856 milijonov dinarjev, kar je za 14 % več kot v istem obdobju lani; uvoz pa je dosegel 29.292 milijonov din in je bil za 33 % večji kot lani; primanjkljaj je znašal 12.427 milijonov dinarjev, to je za 71 % več kot v lanskem letu.

Na konferenci so razpravljali o položaju na Srednjem vzhodu, o vojni v Indokini, o boju afriških osvobodilnih gibanj proti kolonializmu in razmisrje ter o gospodarskih težavah držav v razvoju.

PEKING. — V pekingskih diplomatskih krogih pričakujejo, da bo meseca decembra zasedal vsekitajski narodni kongres (parlament), katerega naj bi se udeležilo okoli 3000 poslancev. Čeprav ni ničesar znanega o morebitnem dnevnem redu takega zasedanja, politični opazovalci pričakujejo, da bodo ob tej priložnosti sprejeli nov petletni načrt, ker se bo sedanji tretji načrt iztekel konec tega leta. Tudi ne izključujejo možnosti, da bi na zasedanju sprejeli novo kitajsko ustavo, nekateri pa celo ugibajo okoli vprašanja izvolitve novega predsednika države. Kitajski parlament je bil zadnjič sklican leta 1965, v vseh naslednjih letih pa so državno politiko praktično oblikovali le najvišji partijski organi.

LOS ANGELES. — V bolnišnici ameriškega mesta Los Angeles je v starosti 47 let umrl bivši jugoslovanski kralj Peter II. Karadjordjevič, ki je prišel na prestol še kot otrok po smrti njegovega očeta Aleksandra. Med drugo svetovno vojno je odigral žalostno vlogo skupaj s svojo emigrantsko vlado. Jeseni leta 1945 je Jugoslavija postala republika in kralj Peter je tudi formalno ostal brez prestola, medtem ko ga je praktično izgubil že precej prej, ko je zapustil domovino in svoje ljudstvo, ki se je borilo proti fašističnim okupatorjem.

(bl)

Nihanje ponudbe mleka korenini v veliki meri v strukturi njegove proizvodnje

Na Koroškem pada število kmetov, ki dobavljajo mleko mlekar- nam, dobave mleka pa narasčajo. Do te ugotovitve pridemo, če primerjamo ponudbo mleka leta 1965 z ono minulega leta. Leta 1965 je mlekar- nam v deželi oddajalo mleko 13.786 kmetov. Skupno so od njih mlekarne prevzele blizu 95 milijonov litrov mleka. S tem so v povprečju od kmeta odkupile 6900 litrov mleka, preračunano na prebivalca pa je tržna prire- ja mleka znašala okoli 187 litrov. Do leta 1969 je število kmetov, ki so dobavljali mleko mlekar- nam, nazadovalo za 1117, torej za pičlih 10 odstotkov. Istočasno se je vendar količina mleka, ki so ga mlekarne prevzele, povečala za 5,6 milijona na 100,6 milijona litrov. V povprečju je torej ko- roški kmet mlekar- nam dobavil lani 7950 litrov mleka, na nekmeč- kega prebivalca pa je od te koli- čine odpadlo okroglo 230 litrov, torej dobrih 6 decilitrov na dan.

Mimo tega, da gre tudi pri pro- izvodnji mleka razvoj v smeri, da ga manj kmetov pridela več, je s

tem v zvezi pomemben še nadalj- nji zaključek. Vrednost mlekar- nam dobavljenega mleka se je od povprečja 13.800 šilingov le- ta 1965 povečala lani na 15.900 šilingov. Podoba strukture mleč- nega gospodarstva v deželi se ven- dar takoj spremeni, če upoštevamo, da je leta 1965 dobavljalo mlekar- nam 56 odstotkov dobav- ljalcev manj kot 5000 litrov mle- ka. Skupno so ga ti dobavljalci dobavili 19,8 milijona litrov, kar je 21 odstotkov skupne količine mleka, ki so jo mlekarne 1965 prevzele. V povprečju je v tej skupini odpadlo na dobavjalca 2555 litrov, za kar je dobil 5110 šilingov.

Do lani se je število dobavljal- cev mleka, ki so ga dobavili 5000 in manj litrov, zmanjšalo na 6144, količina, ki so jo dobavili, pa na 17,3 milijona litrov. S tem se je sicer njihovo povprečje na kme- tijo povečalo za 263 na 2818 lit- rov, vrednost pa na 5636 šilin- gov, toda tudi ta vrednost nika- kor ni taka, ki bi odgovarjala so- dobnim pojmom o gospodarskih

donosih reje krav na takih kme- tijah. Tu gre namreč za kmetije z eno do dvema, kvečjemu tremi kravami, ki slabo molzejo.

Na takih kmetijah nosi breme prireje mleka navadno žena, kaj- ti mož je med tednom zaposlen drugje. Tudi če vzamemo k do- nosu prodanega mleka donos dveh telet, ki gresta v zakolj, se letni donos reje krav na takih kmetijah giblje kvečjemu pri 9000 šilingih. S tem je absolutno manjši od reje dveh svinj za zrejo pujskov in manjši od letnega donosa dveh opitanih goved v starosti 18 do 24 mesecev.

Če gre danes za to, kako na eni strani držati proizvodnjo mle- ka in njegovo ponudbo v znosnih mejah, na drugi strani pa pove- čati prirejo mesa, katere rast ši- rom Evrope zaostaja za njegovo porabo, potem je treba ugotoviti: mali kmetje, ki imajo od kmetije le postranski oz. dodatni dohodek, glavnega pa v drugih poklicih, naj posvetijo prireji mesa več po- zornosti kot prireji mleka. Na-

mesto da dajejo teleta v zakolj, naj jih v hlevu privežejo in pitajo. Do potrebnih telet bodo kljub te- mu, da bodo imeli v hlevu eno kravo manj, prišli, če bodo redili vsako telčko, jo prvič pripustili, da bo dala teleta, potem pa jo opitali in prodali.

V krajih, kjer delujejo krožki za zrejo pujskov, se taki kmetje lahko posvetijo tudi zreji pujskov, reje krav pa naj opustijo. Tako ne bodo le zboljšali donosa svoje kmetije, marveč bo taka odločitev tudi prehranbenogospodarsko naj- boljše jamstvo, da bomo imeli za domače potrebe in za izvoz v pri- hodnje potrebno mleko, zlasti pa meso. Evropsko gledano imamo namreč v prehranbenem gospo- darstvu čedalje bolj opravka z vprašanjem, od kod meso, in č- d dalje manj z vprašanjem, od kod kruh. Pridelovanje žita je ob raz- položljivih strojih postalo sila eno- stavno, prireja mesa pa postaja spriče nazadovanja števila kmeč- kega prebivalstva čedalje težav- nejša.

Ob robu dogodkov:

Takih »prijateljev«

pa nam res ni treba

Ominozni »bs« v celovski Kleine Zeitung se je spet oglasil in potožil, da se mora vedno spet »pojasnjevati« baviti z razmerjem med obema narodnima skupinama v deželi. Sicer ne vemo, kdo je temu gospodu in njegovemu listu naložil tako nalogo (če bi to res kdo napravil, potem bi moral tisti nedvomno precenjevati njen format), toda dejstvo je, da je to »pojasnjevanje« doslej še zelo malo prispevalo k izboljšanju odnosa med obema narodoma, pač pa zelo veliko k temu, da se v deželi obrani vzdušje napetosti.

Kakor zelo jasno kaže najnovejši primer, so metode tega »pojasnjevanja« naravnost perfidne. Očitno še pod vtisom ogorčenja in zgražanja, ki mu je bil priča na nedeljski proslavi NskS, »bs« sicer ve povedati nekaj kritičnih besed na račun Heimatdienst, ki je v svojem glasilu Ruf der Heimat napovedal konec obrambnega boja šele za tedaj, ko bo popolnoma izginil eden obeh narodov na Koroškem. Ker pa bi se udarec v to smer lahko smatral kot dokaz pomanjkljive domovinske zvestobe, je seveda treba udariti tudi v drugo smer. In samovšečni vitez izravnalne pravičnosti takoj najde »dokaz« slovenskega »ekstremizma« — namreč članek, ki smo ga v našem listu objavili ob letošnjem svetovnem dnevu varčevanja in v katerem je bilo opozorjeno na stoletno zatiranje in zapostavljanje kot vzrok gospodarske in socialne šibkosti našega ljudstva.

Ne bomo razpravljali o logiki oziroma nelogiki takih primerjav. Treba pa je ugotoviti, da se je tukaj »bs« s svojo »pojasnjevajo« misljo povsem razgalil. Nedvoumno je dokazal, da za stvarnost na Koroškem ni le »povsem slep« in »zavestno gluh«, marveč je tudi še zloben. Kajti sicer nam ne bi mogel očitati »nedokazljivost« trditev o gospodarskem zapostavljanju in izpodirivanju Slovencev, ko pa mora vendar on najbolj poznati oba tako značilna primera, kot sta Vetrin in Gorenje, kjer je ravno Kleine Zeitung odigrala zelo svojstveno vlogo!

Ob takih »kvalitetah« nas seveda ne preseneča očitno enostransko vrednotenje, kakor je prišlo do izraza med drugim tudi v sramežljivem molku o velikem ljudskem taboru meseca septembra na Bistrici pri Pliberku (kjer se je zbralo 3500 ljudi in kjer je bila prav tako odločno izpovedana pripravljenost na sporazumno iskanje rešitev odprtih vprašanj); poročati o takih dogodkih ali jih zavestno zamolčati, to je stvar okusa in merilo objektivnosti.

Toda prepričani smo, da bo naša ljudstvo takim namišljenim »prij-

Jubilejno število knjig

OB JUBILEJU MARIBORSKE ZALOŽBE OBZORJA

Letos obhaja mariborska založba Obzorja dvajsetletnico delovanja, kar je nedvomno pomemben dogodek tudi v širšem vseslovenskem pomenu, saj je prav ta založba danes med najbolj plodnimi tovrstnimi ustanovami Slovencev. O tem dovolj zgovorno pričča dejstvo, da bo založba ob svojem jubileju izdala že svojo tisočo knjigo.

Za »jubilejno« knjigo je založba izbrala Prešernov »Krst pri Savici«, ki ga bo izdala v svoji bibliofilski zbirki »Iz slovenske kulturne zakladnice«. Knjiga v opremi akademskega slikarja Janeza Vidica in z uvodno študijo dr. Borisa Paternuja bo izšla na 170-letnico rojstva največ-

jega slovenskega pesnika Franceta Prešerna.

Svoj jubilej pa bo založba Obzorja praznovala tudi še z drugimi manifestacijami. Tako bo v razstavni dvorani na Rotovškem trgu odprta razstava vseh izvornih del, ki jih je založba izdala v minulih dvajsetih letih; poseben del razstave bo posvečen publikacijam, ki so izšle v letošnjem jubilejnim letu založbe. Razstavo pripravlja znanstveni sodelavec visokošolske in študijske knjižnice v Mariboru dr. Stane Kos, ki je sestavil tudi obsežno bibliografijo vseh doslej pri založbi Obzorja izdanih knjig.

Mariborska založba Obzorja pa ob svojem jubileju ne gleda le na prehojeno pot, marveč je zarisala tudi že smernice za svoje delo v prihodnjem letu. Kakor je povedal ravnatelj prof. Jože Košar, bo tudi novi program ostal zvest dosednji praksi založbe, to se pravi, da bo glavni poudarek spet na domači literaturi. In to so podatki: skupno bo založba prihodnje leto izdala 99 del; od tega jih bo kar 70 izvornih, ostalo pa prevodi. Med izvornimi publikacijami bo s 37 deli prevladovala beletristika, na znanstveno-publicistične izdaje pa bo odpadlo 33 izdaj.

V zbirki »Iz slovenske kulturne zakladnice« bo založba prihodnje leto izdala dve knjigi, in sicer Jenkove pesmi in Bevkovega Čederma-

Slovenski umetniki v Celovcu

V celovski »Galeriji 61« (lastnica Josefin Nitsch) trenutno razstavlja naš rojak Valentin Oman, mladi koroški umetnik, ki se je prav v tej galeriji prvič predstavil domači javnosti in iz te galerije stopil tudi na pot v mednarodni svet umetnosti. Po prvem srečanju s koroško publiko leta 1963 je potem še trikrat (1964, 1965 in 1968) razstavljal v tej galeriji, vmes pa je sodeloval na številnih razstavah v raznih drugih krajih in deželah.

Ko se zdaj spet vrača nazaj na svoje »izhodišče«, se nam Oman predstavlja v marsičem v novi luči. Prvič razstavlja radiranke, poleg tega pa tudi risbe in nekaj kombiniranih slik. Pa ne samo to: zdaj se Oman predstavlja kot angažiran umetnik, ki dobro ve, kaj hoče izpovedati. Njegova »govorica« je odločna, včasih tudi ironična, vedno pa odraz kritičnega spremljanja dogodkov in njihovega

RAZSTAVA V SLOVENJEM GRADCU: LESOREZ NA SLOVENSKEM

Umetnostni paviljon v Slovenjem Gradcu, ki je svoječasnopo- zoril nase z veliko mednarodno umetniško razstavo pod pokrovitelj- stvom Združenih narodov, je spet prizorišče pomembne manifesta- cije — reprezentativne razstave »Lesorez na Slovenskem«. Raz- stava je pomembna še posebno zaradi tega, ker prvič posreduje javnosti pregled tovrstnega umetniškega ustvarjanja tekom dolgega obdobja več kot štirih stoletij, saj obsega — kakor pove že naslov razstave — dobo 1540—1970.

Oblikovalec razstave Lojze Gostiša je iz raznih galerij, mu- zeev in zasebnih zbirk izbral kakih 450 eksponatov, izšel pa je tudi obsežen ter bogato opremljen razstavni katalog, ki skupaj z razstavo samo nudi res zanimiv preževski več stoletij rezbarske umetnosti na Slovenskem. Pri tem vzbujajo posebno pozornost sicer bolj redki, vendar prav zato še bolj zanimivi primerki iz začetne dobe: to so najstarejši Slovincem namenjeni lesorezi v protestant- skih knjigah — prva dva v Trubarjevem katekizmu iz leta 1551. Svetovni sloves pa je slovenski lesorez dosegel v zadnjih deset- letjih, ko smo doživeli pravo »eksplozijo slovenske grafike« ter so se imena slovenskih umetnikov pojavila tudi na vseh velikih prired- itvah v širnem svetu. Svoje mesto v okviru razstave ima tudi ljudska umetnost, prav tako pa je prikazano seveda tudi toza- devno ustvarjanje med narodnoosvobodilno borbo.

Razstava ostane odprta še do 10. decembra ter bo gotovo pri- tegnila mnogo obiskovalcev tudi iz oddaljenejših krajev.

Prav tako dve knjigi sta napa- vedani v zbirki esejev in razprav »Razpobja«, kjer bosta v prihodnjem letu zastopana Taras Kermauner in France Vodnik. Prozna dela bodo objavili Pavle Zidar, Nada Gaborovič, Drago Jančar, Jože Javoršek, Marjan Kolar, Lojze Kavčič, Janko Messner, Alojz Rebula, Di- mitrij Rupel, Dominik Smole, Jože Snoj, Janez Švajncar in Ivo Zorman; na področju poezije bodo zastopani Valentin Cundrič, France Forst- nerič, Nada Fridau, Vladimir Gaj- šek, Andrej Medved, Aleksander Pešolja, Bojan Pisk in Miroslav

Slana; dramatika pa bodo pred- stavili Matej Bor s tremi dramami, Andrej Hieng z Osvajalcem in Branko Hofman z radijsko igro Mož brez obraza.

KULTURNE DROBTINE

● Slovenska filharmonija je dobila novo vodstvo. Mesto šefa dirigenta je prevzel Oskar Danon, ki je bil dolga leta umetniški vodja in dirigent beogradske opere, mednarodni sloves pa si je pridobil tudi kot dirigent na uspešnih koncertih opernih in simfoničnih orkestrov doma in v tujini. Direktorske poste pri Slovenski filharmoniji pa je pred kratkim prevzel Darijan Božič. Novi šef dirigent Oskar Danon je na svoji prvi tiskovni konferenci poudaril, da je Slovenska filharmonija »slovenska« in ne samo »ljubljanska«, torej je treba napraviti vse, da bo orkester redno gostoval tudi v najbolj oddaljenih slovenskih krajih.

● Umetnostna razstava treh sosednih dežel Koroške, Slovenije in Furlanije-Julijske krajine, ki jo vsako leto priredijo izmenoma v eni izmed teh dežel, bo prihodnje leto spet na Koroškem, in sicer v celovškem Domu umetnikov. Za čas razstave je predviden mesec september, vendar se bodo o podrobnostih prireditve dogovorili šele spomladi leta 1971.

● Med rednimi obiskovalci Drame SNG v Ljubljani je mladina častno zastopana. V letošnji sezoni se je v dijalsko abonma- je vpisalo blizu 9000 dijakov srednjih in strokovnih šol, poleg tega pa je več kot 1000 študentov ljubljanske univerze vpisanih v redno abonmaje, tako da ima Drame skupaj preko 10.500 mladih abonmentov in s tem rednih obiskovalcev predstav.

● Akademski pevski zbor »Tone Tomšič« pod vodstvom svojega dirigenta Mar- ka Muniha pripravlja spored za svojo jubilejno 25. sezono. Te dni pa je zbor od- potoval na desetdnevno turnejo po Zahodni Nemčiji, kjer ima predvidene celo- večerne koncerte v Braunschweigu, Han- novru in Hamburgu.

Umrli je pisatelj Gustav Strniša

V starosti 83 let je v Ljublani umrl slovenski književnik Gustav Strniša.

Delo Gustava Strniše je bilo raznoliko ter je segalo od podlistkov v raznih časopisih in revijah preko satir do pesmi in spisov za mladino, s katerimi si je pridobil še posebno priljubljenost. Marsikomu so iz otroških let znane povestice Harmonikar Binček, Zlati šotori, Riba Feronika, Čenčara in mnoge druge, s katerimi si je Gustav Strniša ustvaril sloves uspešnega mladinskega pisatelja; prav tako pa velja to tudi za njegove nežne otroške pesmi, ki so izšle v raznih zbirkah: Za soncem, Dedek jež, Zvoki in žarki.

Kot pisatelj pa se je Gustav Strniša uspešno uveljavil tudi s svojimi Satirami, ki so izšle s značilnimi ilustracijami Hinka Smrekarja.

teljem« znalo dati zasluženi odgovor na njihove le preveč očitne poskuse vnašanja razdora med koroške Slovence. Prav tako pa smo uverjeni, da bo tudi večinski narod pravilno ocenil delo takih samohotnih »pojasnjevancev«, ki namesto k pomiritvi prispevajo le še k nadaljnji zastar- pitvi odnosov med obema narodoma v deželi.

STONE SVETINA

45

UKANA

PRVA KNJIGA

Blisk ga je gledal z občudujočim in trpkim izrazom. Vedel je, da je čist in prežet z vero v pravico. V njem pa je bilo še nekaj nejasnega, kar je samo slutil in ni znal razumsko utemeljiti.

»Ne ženi si tega k srca! Hrast te je osumil. Zafo bo plačal vso krivico, ki ti jo je prizadel. Midva mu lahko pripraviva zadnji udarec. Pred nama je gol in brez krinke. Če bi ga likvidirali jutri, bi bilo že prepozno. Toda naši še čakajo. Odkrili bi radi še druge, če je povezan.«

Sonce je zdrsnilo za oblak nad grebenom Poreznovih goljav in hlada je zavel v vejah. Zmrzilo ju je, zato sta vstala in se napotila po stezi, ki je vodila k zasedam Grabarjevega bataljona.

Sredi gozda sta srečala patruljo. Ustavila sta se in s fanti, ki so ju poznali, izmenjala nekaj besed o bataljonu in pozivedela, kje je štab. Blisk je imel nalogo pregledati zavarovanje enot, ki so ščitile divizijske zaledne enote, šole in bolnico v okolici Cerknega. Preden sta prišla v zaselek pod vrhom, sta ju ustavili dve zasedi. Ker so poznali Poljaka, ju niso legitimirali. Na robu razglednih senošet, kjer je steza vodila navzdol med sadovnjake k prvim hišam, pa sta ob gozdu na visokem drevesu zagledala izvidnika, ob deb- tu pa konja in nekaj partizanov. Kmalu sta bila pri njih. Komandant Grabar, nizek, čokat, je z dežurnim oficirjem pre- gledoval zasede in straže. Nezaupljivo ju je motril, dokler

ni spoznal Bliska, ki je hodil prvi. Potem se mu je obraz razlegnil. Prijazno ju je sprejel. Tudi onadva sta se potrudila. Po lestvi sta splezala na drevo, za njima pa se je vzpel tudi Grabar. Drevo je le toliko segalo nad drugo drevje, da je odpiralo razgled daleč navzdol in počez na goljave, ki so jih križale poti iz doline in se spet zgubljale v gozdu.

»Odlično mesto za izvidnico,« je pohvalil Blisk in z daljnogledom pregledoval teren tam, kjer mu je Grabar naznačil, da je postavljen zasede.

»Sam sem izbral mesta za zasede. Celu vkopali smo se na nove položaje, ker za stare Nemci vedo. Vsak dan, enkrat podnevi in enkrat ponoči, pregledam vse. Nas švabi ne bodo iznenadili, tudi če se spremene v duhove. Vsem ljudem, ki stražijo, sem zagrozil, da bo prvi, ki ga dobim na straži dremajočega, ustrelen pred vsem bataljonom. Da bi videla patruljel Naučil sem jih, da se tako tihotapijo po gozdu, kot bi bili za prvim robom Nemci. Niti ene ne bodo iznenadili, ne Nemci ne belogardisti.«

»Tako je prav,« je pohvalil Blisk in tudi Tomo je za- dovoljno prikimaval.

»Blisk, kar povej jim na divizijskem štabu, da lahko mirno spijo, dokler bo naš bataljon na Cerkljanskem vrhu. Sicer vojska zavoljo discipline včasih malo godrnja, pa nič ne da. Vsi pravi borci pa dobro vedo, da je vsaka kapljica znoja pri urjenju stokrat poplačana v spopadu,« je raz- lagal Grabar.

Potem so zlezli z drevesa in si spotoma ogledali polo- žaje zasede.

Gnezda za strojnice so bila skopana v zemljo in na- stlana z vejevjem in s slamo. Borci so jih tako skrbno pre- krili, da so bila opazna šele iz neposredne bližine. Kamor koli so pogledali, so bile strojnice podmazane, municija pripravljena, skratka ustvarjen je bil popoln videz bojne

pripravljenosti, borci pa so napravili vtis disciplinirane vojske, ki upošteva svojega komandanta.

Grabar jima je na široko razlagal, kako je iz tropa nevzgojenih novincev, ki so ob vstopu v partizane komaj poznali orožje, ustvaril enoto, sposobno za boj in kakšne težave ima z ljudmi, ki nimajo smisla za pokorščino.

Po pregledu položajev so se ustavili v hiši bataljon- skega štaba. Ob kozarcu sadjevca se je Grabarju razvezal jezik. Nenavadno je bil prijazen z obema. Posebno je hvalil komisarja Peruna, čeprav sta oba vedela, da ga je nedavno obtoževal za težak poraz. Kmalu sta se poslovila od bataljona in odklonila Grabarjevo ponudbo, da bi ju spremlil do sosednje čete. Izgovorila sta se, da gresta v dolino zaradi nekih važnih obvestil. Uživala sta, ker sta ga vrgla v negotovost. Zanimalo ga je, kaj imata, pa vendar ni upal vprašati. Oba sta bila presenečena nad njegovo prijaznostjo, ker priliznost ni bila v njegovi navadi. Celu Blisk je pomislil, da morda Grabar ni tako slab in je samo Hrastova žrtve. Vendar je sklenil, da se bo še vrnil v bat- aljon in govoril s komisarjem Perunom. Pomirjalo pa ga je dejstvo, da je bila organizacija obrambe — razposta- vitev čet in zased, odlična. Čeprav bi bil Grabar slab, enota ne more biti presenečena. To pa je bilo najvažnejše, o čemer je moral poročati na štabu divizije.

10

Pred idrijskim rudnikom živega srebra se je zamenjala straža. Senca Gore je padla čez polovico spečega mesta. V zvoniku je bila ura polnoč z naveličanm bakrenim zve- nom. Major Wolf in stolnik Kniecke sta sedela v foteljih vsak ob svoji skodelici turške kave in ob steklenici konjaka in ruma. Bila sta na stotnikovem stanovanju. Pogovarjala sta se že ves popoldan in s pogovorom nadaljevala v noč.

Laški pevci na Radišah

Čeprav malo pozno, hočemo kljub temu poročati, da smo v nedeljo 25. oktobra imeli v gosteh pevski zbor upokojencev iz Laškega, ki nam je priredil nadvse uspešen koncert. Pevci iz Laškega so nas že drugič obiskali. Sicer je od prvega obiska preteklo že petnajst let in je razumljivo, da je sestava pevskega zbora takrat bila druga, vendar nekateri pevci še zdaj pojejo v tem zboru in so tako že drugič bil na Radišah.

Gostje iz Laškega so na sončne Radiše, ki so ta dan res bile sončne, prispeli opoldne. Ob prihodu jih je s pesmijo pozdravil naš domači pevski zbor, nakar smo goste nekoliko okrepčajo.

Popoldne so pevci iz Laškega nastopili v dvorani pri cerkvi in nam priredili pevski koncert. Obisk je bil še kar zadovoljiv. Na začetku je gostom v imenu našega prosvetnega društva s prisrčnimi besedami izrekel dobrodošlico učitelj Tomi Ogris. Kvaliteta podojanja sporenda, ki ga je zbor izvajal pod vod-

stvom profesorja Julija Goriča, nas je močno presenetila, saj je povprečna starost pevcev 64 let in so vsi takorekoč že v „drugem cvetu“.

Zbor deluje v sedanjem sestavu sedmo leto in je v tem času zabeležil že lepe uspehe. Največ nastopa doma v Sloveniji in goji stike z drugimi pevskimi zbori. Lepo priznanje za zbor je brez dvoma to, da je nastopil v prvi televizijski oddaji, posvečeni upokojencem. Kot priznanje za svoje delo pa je od

Zveze kulturno prosvetnih organizacij prejel Gallusovo odličje. Ob zaključku koncerta se je predsednik zbora France Jutriša zahvalil za prisrčen sprejem ter predstavnikom našega društva izročil spominsko darilo in nam posredoval pozdrave Laščanov.

Srečanje s pevci iz Laškega je bilo zelo prijetno in prisrčno, zato smo ob slovesu sklenili, da se ne bomo srečavali le vsakih 15 let, ampak bolj pogosto. Gostje iz Laškega so namreč povabili naš pevski zbor, da že spomladaj vrne obisk in sodeluje na otvoritvi nove kulturne dvorane v Laškem. Tega srečanja se radiški pevci že danes veselimo in prijateljem v Laškem kličemo na svidenje.

Spodnje Rute nad Baškim jezerom

Skoraj neopazno sta Marija in Slavko Arko na Dobičah v Spodnjih Rutah praznovala petdeseti jubilej skupnega življenja. To polstoletje skupnega življenja slavljenca vsekakor ni pomenilo praznik, temveč petdeset let dolg delovni dan. Kajti leto za letom obdelovati svoje malo posestvo, ki ni dajalo dovolj za življenje, in poleg tega iskati zaslužka še v dolini, gotovo ni bila lahka naloga. Razen tega je v njun zakon posegla še bolezen — ženi Mariji so

morali vzeti eno ledvico in tako je bilo res dovolj težav za eno življenjsko dobo.

Jubilanta sta vzgojila tri otroke, dva sinova in hčerko, ki pa doma niso našli zaslužka. Najstarejši sin živi v Beljaku, hčerka je poročena v Trstu, mlajši sin pa služi kruh v daljni Kanadi. Zato je razumljiva njuna želja, da bi se eden od otrok vrnil domov ter jima odvzel skrb za dom, da bi osivela starčka imela lažji vsaj življenjski večer.

Ob trdem življenju pa sta oba sponožvala in ljubila svojo slovensko besedo in kulturo ter se aktivno vključila v delo našega prosvetnega društva „Jepa“, kateremu je Slavko Arko več let tudi predsedoval. Zato so se ob petdesetletnem jubileju skupnega življenja na njunem domu zglasili predstavniki našega prosvetnega društva ter jima v zahvalo poklonili

Jubilej škofa

Škof krške škofije dr. Josef Köstner letos slavi 25-letnico, odkar je bil posvečen za škofa, s tem pa tudi srebrni jubilej kot najvišji predstavnik katoliške cerkve na Koroškem.

Na jubilejni svečanosti, ki je bila na sedežu krške škofije, je škof dr. Köstner bil deležen številnih čestitk cerkvenih in političnih predstavnikov. Med njimi je bil tudi koroški deželni glavar Hans Sima, ki je ob tej priložnosti naglasil zasluge škofa dr. Köstnerja za dobro sodelovanje med cerkvijo in deželo.

Na sprejemu, ki ga je priredil škof dr. Köstner ob svojem jubileju, so bili poleg predstavnikov političnega, verskega in kulturnega življenja navzoči tudi zastopniki diplomatskih predstavništva v Celovcu.

Glavna svečanost ob škofovem jubileju pa je bila v nedeljo v stolni cerkvi, kjer je govoril solnograški nadškof dr. Rohrachar.

Na Jesenicah so ustanovili Kulturno umetniški klub Tone Čufar

Pred nedavnim so na Jesenicah ustanovili Kulturno-umetniški klub „Tone Čufar“. Ta klub so ustanovili na pobudo številnih kulturnih delavcev na Jesenicah in iz okolice. Klub naj bi na prostovoljni osnovi povezoval vse kulturnoumetniške ustvarjalce, snovalce in ljubitelje kulturnih vrednot, ne glede na občinske meje. V njem in z njim pa se bodo povezovali tudi s kulturnimi delavci na Koroškem. Že navzočnost nad petindvajset kulturnih delavcev z Jesenic in iz drugih krajev Gorenjske ter Koroške je pokazala, da bo klub povezoval literate, glasbenike, likovnike, literarne zgodovinarje in kritike ter druge kulturno prosvetne delavce in ljubitelje od Ljubljane do Celovca.

Predsednik občinskega sveta Zveze kulturno prosvetnih organizacij Jože Varl je v svojih uvodnih besedah dejal, da pri tem klubu ne gre za osnovanje zaprtega kroga ljudi, kakršnih je na Slovenskem dovolj in ki bolj zaviralno kot pospeševalno vplivajo na razvoj kul-

ture v slovenskem prostoru, namreč za kreativni krog ljudi s širokim programom svoje dejavnosti.

Pobudniški odbor je že v pripravah na ustanovni sestanek izdal prvo številko literarne priloge LISTI v jeseniškem Železarju, ki izhaja v nakladi 8.400 izvodov. V tej številki so uredniki predstavili tudi naša pesnika Valentina Polanška in Andreja Kokota.

Na ustanovnem sestanku je z naše strani bil navzoč Andrej Kokot, ki je v svojem prispevku v diskusiji izrazil veselje nad tem, da klub želi pritegniti k sodelovanju tudi slovenske literate s Koroške in da bo to vzpodbudno vplivalo na delovanje posameznega avtorja, ki čestokrat ne najde odmeva za svoje ustvarjalno delo.

Že imena kot so Miha Klinar, Valentin Cundrič, Jože Šifrer, Cvetko Zagorski, Janko Pribošič, Jaka Torkar in Joža Varl, ki so bili izvoljeni v vodstvo, zagotavljajo klubu uspešno delovanje.

PARTIZANSKA GROBIŠČA NA KOROŠKEM

Št. Vid v Podjuni

Št. Vid v Podjuni leži v osrčju podjunske doline. Okoli cerkve, ki so jo sezidali na vzpetini ob gozdu, je pokopališče, na katerem počivata dva partizana: Franc Hobel, pd. Rojakov iz Pogrc pri Št. Vidu, rojen 27. aprila 1914, padel v Lobniku 20. aprila 1944, ter Ignac Zovmir, rojen 27. decembra 1912 v Slovenjem Gradcu; bil je član obveščevalnega centra Koroškega odreda in je padel 9. februarja 1945.

Rojakovi so po vojni postavili marmornat nagrobni kamen z naslednjim napisom: „Tukaj počivajo Franc Hobel, roj. 27. 4. 1914, Feliks Hobel, roj. 21. 8. 1924, padel 12. XII. 1944, pokopan v Maloščah, Anton Hobel, roj. 20. I. 1927, padel 26. XI. 1944, pokopan v Maloščah. — Junáško ste prestali neizprosno boj, pojila vaša kri je zemljo, ki vas krije, zdaj delež bode vaš, mir božji in pokoj, na nebu svetla luč nebeška naj vam sije. Tukaj pričakuje dan vstajenja njih tovariš Zovmir Ignac, padel februarja 1945, star 32 let, doma pri Celju. Lahka naj mu bo naša zemlja.“

Zveza koroških partizanov je letos tudi na tem pokopališču postavila nov nagrobni spomenik padlim partizanskim junakom. Prav tako je bil tudi v Maloščah postavljen nagrobni spomenik, ki nosi zapis o padlih sinovih Rojakove družine.

KOT ŽRTVE SO PADLI V BORBI ZA NASI

šopek rož ter darilo in jima s tem pokazali, da njuno delo v društvu še ni pozabljeno. Se dobro se spominjamo lepega glasu žene Marije, ki je več kot 40 let pela tudi v cerkvenem pevskem zboru.

Slavljenca njunemu jubileju sicer nekoliko pozno, a vendar iskreno čestitamo in želimo še mnogo zdravih let.

*

Ker je v življenju že tako, da je ob veselju vedno spet navzoča tudi žalost, še poročamo, da je umrl Vincenc Kovarčič iz Ovčne. Huda bolezen v grlu mu je skrajšala življenje. Pred nedavnim smo ga spremili na njegovi zadnji poti in položili k trajnemu počitku na domačem pokopališču v Ločah. Veliko število žalnih gostov je pokazalo, da je pokojni med nami bil zelo priljubljen.

Cenci, tako smo ga klicali domačini, je bil prijatelj našega domačega prosvetnega društva in vnet sodelavec naše igralske družine. Zato nam bo pokojni Cenci ostal v trajnem spominu.

Zalujoči ženi in sinu izrekamo naše iskreno sožalje.

zadnje čase — lahko rečem — že kroničen. Vedno spet se poskuša, da bi nam na lep način odrgali čim več od že itak tako pičlo odmerjenega časa.

Da se s tako „toleranco“ ne mo- v programu ena ura namenjena remo strinjati, je razumljivo. Če je slovenski oddaji in je ravno ta ura uporabljena za nemški program, recimo, ker je pač kak važnejši „prenos“, potem se mi zdi, da bi moralo biti popolnoma jasno, da se ta oddaja, namenjena Sloven- cem, oddaja toliko kasneje, torej po reportaži ali kakršnikoli prekinitvi.

Sploh pa bi me zanimalo, kdo te spremembe pravzaprav predlaga, kdo to odobri, skratka, kako pride do teh „nepredvidenih ovir“.

Poudariti pa hočem še, da moramo tudi Slovenci plačevati iste davke, se držati naših dolžnosti v vsakem oziru, kot naši nemško go- voreči sodeželani. Zato zahtevamo tudi pravice, katere nam gredo!

Štular Pavla, Šmihel

TRIBUNA BRALCEV - TRIBUNA BR

ALI JE TO TOLERANCA?

Ko sem pred nedavnim v soboto dopoldne odprla radijski sprejemnik, da bi prisluhnila slovenski oddaji voščil, je bilo spet enkrat tako, da sem namesto domače besede slišala le neko nemško pridigo — torej spet nek prenos. Da je ta „posebna pobožnost“ trajala kar do trideset na deset, omenim le mimogrede. Ta nenavadni pojav pa je pri našem slavnem „ORF“-u

Koroška dijaška zveza Celovec vablja na igro

DNEVNIK ANE FRANK

v nedeljo 15. novembra 1970 ob 14. uri pri ilgu v Kazazah in ob 1/8. uri zvečer pri Šoštariju v Globasnici.

Ljubitelji slovenske kulturne dejavnosti prisrčno vabljeno!

Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA —

Na veliki mizi sta imela razprostrte specialke, na tleh pa reliefno maketo Cerknega. Vse je bilo kakor v naravi. Reka, ceste, uličice, hiše in kasarne. Celo steze, ki so peljale k mestu, so bile vršane. V naselju so bili objekti zaznamovani z različnimi znaki v rdečih, zelenih, modrih in rumenih barvah. Razpravljala sta o važnih stvareh, zato sta imela zagrnjena okna, vrata zapahnjena, na koncu hodnika, ki je vodil v sobo, pa stražarja.

Major Wolf se je zleknil v naslanjač in sproščeno stegnil noge. Nasmehnil se je in prižgal cigareto.

„Všeč mi je, stotnik, da sem vas s vojo idejo, ki se je rodila tisti dan, ko sva se sprehajala po tem zaniknem gnezdu in ogledovala kasarniško kulturo seksualnih simbolov, tako zelo navdušil.“

„Vaša misel je vredna zaupanja, gospod major, čeprav je dokaj drzna in nevarna. Je pa izvedljiva. Seveda ne z vsako vojsko,“ je pomenljivo poudaril stotnik in nagnil kozarec.

„Kniecke, štejem vas za prijatelja. Kot vojaka vas zelo spoštujem. Povejte mi iskreno, kaj tvegamo z izvedbo te naloge!“

Kniecke se je zarezal: „Lahko mi verjamete, svoje ljudi imam preveč rad, da bi jih izpostavil velikemu tveganju. Morda bomo pobili osemdeset partijskih funkcionarjev in kakih dvajset ljudi od zavarovalne enote. To se pravi sto ljudi. Svojih ljudi bomo pa izgubili kvečjemu deset. Torej bomo v razmerju enega za deset.“

Naše žrtve bodo gorski lovci, njihove pa organizatorji, aktivisti, ti ljudje pa imajo drugo težo, če primerjamo, ali ne, gospod major.“

„Imenitna primerjava, Erich. To presega vojno strategijo. Čudovito napredujete. Tudi če uspemo z večjimi žrtvami, petdeset proti sto, je to razmeroma še vedno dobro

obrestovana žrtev. Lepo! Na to lahko pijeva,“ je dejal Wolf in naločil dva kozarca.

Trčila sta in se zasmejala. „Pijva na medvedovo kožo, čeprav je medved še v hosti! Saj tudi izzivati usodo nekaj pomeni. Veste, stotnik,“ je nadaljeval Wolf, „mnogo mi je do tega, da ta napad uspe. Lahko vam zaupam, da toliko kot še nikoli. Dolge mesece sem ga pripravljal in sedaj je končno prišel pravi trenutek. Zelo sem se zameril nekaterim v vrhu. Tožijo me pri generalu in vse do centrale v Berlinu. Zdaj vlačijo na dan neke nepomembne malenkosti iz moje preteklosti. To veste, da nisem bil od prvega dne pripadnik rjavih srajc. Saj se nikdar nisem kaj posebno zanimal za politiko. Potem ženske. Samovolja. Izkoriščanje položaja. Nekaterim je celo moja strankina pripadnost sumljiva. Imam nekaj močnih nasprotnikov, za katere niti ne vem, koliko tehtajo. Tveganje spopada z močnejšimi, dragi moj Erich,“ je zavzdihnil Wolf, „pa je zgodovinsko dejstvo. Predvsem zaradi posledic. Posebno v našem sistemu, kjer se človeka ne tehta po pameti, še manj pa sodi po delu. To je džungla, kjer vsakdo preži na vsakogar in nikdar ne veš, kdo in kdaj li polaga polena pod noge ali celo zanko za vrat. Med nami so nevarni prasci, ki imajo polne trebuhe zavisti in glave zalite z neumnostjo, pomešano z zlobo. Načelno se sicer ne bojim zlobnih ljudi, še manj pa neumnih, ne glede na njihove položaje. Toda kadar je zloba povezana z neumnostjo in da vreča, ki vse to vsebuje, čepi na visokem položaju, je situacija nevarna. Vidite, zato hočem uspeli prav s to akcijo, da dokažem puhlost njihovih glav in da jim kasneje lepo po vrsti polomim vratove. Seveda pa jih moram prej odkriti, ker smo navidezno vsi prijatelji.“

„Občudujem vas, gospod major. Vi ste v spopadu z vsemi.“

„Na žalost, tolaži me samo to, da politike ne jemljem preveč resno. To me zabava do neke mere. Vleče me vse, kar je na kocki. Sicer bi že zdavnaj vse skupaj postal k vragu.“

Stotniku so od občudovanja in pijače sijale oči. „Od vas se nenehno učim strategije, taktike in psiholoških trikov.“

Wolf je bil polaskan. Vedno, kadar ga je kdo pohvalil, je prav rad povedal katero od svojih misli. Zato je dejal: „Poslušajte, Erich, moja metoda je delo brez vzorca. Vsak spopad, tudi moderna vojna, je oblika elementarnega boja, stara kakor človeštvo, ali še bolje rečeno, kot živa bilja. Sicer jo obnavljamo in izpopolnjujemo v linesah. V našem obdobju je podprta z dosežki moderne tehnike, kar daje procesu večjo širino v prostoru in dinamiko v premagovanju časa. Če se vrneva na najin primer in ga osvetliva, stoji v vsaki akciji v prvi vrsti problem cilja in merjenja obojestranskih sil. Vsa umetnost spopada je nadalje v odkrivanju šibkih točk, v prikrivanju cilja in lastnih sil in v prevari glavnega udarca. Seveda je treba upoštevati tudi rezerve, ki so lahko predvidene ali slučajne. To je stara strategija, ki se je je boljševik Lenin poslužil za izvedbo svoje preukacije. Veste, jas sem precej prebral od komunističnih vodij, ki smo jih svoj čas imeli v precepju. Možje niso neumni.“

Tako, dragi stotnik, najin podvig bo pravi partizanski napad. Udar majhne, izbrane elite spečega velikana. Upam, da jih prevarimo enkrat tako, kot so oni nas prevarili že nešteto krat in nas še bodo. To bo večji uspeh, kot ga doseže lahko draga in zamudna ofenziva,“ je dejal Wolf, zvrnil kozarec ruma in se spacičil.

„Gospod major, to bo udarec, od katerega si ne bodo opomogli. Možnost je enkratna in idealna. Osredotočili so

Vprašanje ob 10. oktobru 1970 na Koroškem Friedhofsriede

Dopisnik dunajskega dnevnika „Die Presse“ je svoje poročilo o plebiscitnem slavlju končal z ugotovitvijo, da je pokazalo „podoba nacionalnega navdušenja, kakršna je v drugi republiki precej nenavadna“. — Avstriji so se torej odločili, da proslavijo uspešni boj pred pol stoletja proti politični osamosvojitvi slovenskega dela Koroške skupaj z drugimi Slovenci, da poveljajo zmagoviti boj gospodstva naroda za državno mejo na Karavankah — z „nacionalnim navdušenjem“. Tako so se odločili in dali razumeti drugemu, v deželi domačemu narodu, da je tudi zdaj, ko je minilo že pol stoletja, še vedno grešen in nezazelen vsiljenec, če se ne odreče samemu sebi. Zelo veliko so s tem povedali tudi nam, njihovim državnim sosedom.

Zdaj je prepozno rotiti zdravo pamet, trkati na čut pravičnosti, sklicevati se na visoka načela Združenih narodov ali pa vsaj na preprosta pravila lepega obnašanja in etične občirnosti. Je pač tako, da ima nacionalizem svojo logiko in da je, kakor je že zdavnaj spoznal Jakob Burkhardt, oduren, tudi če je oblečen v frak in z belimi rokavicami.

„Pol stoletja je minilo od tega spomina vrednega dogodka, ki ni bil zmagava nacionalizma, ampak demokracije,“ je zapisal v slav-

nostni publikaciji predsednik avstrijske republike g. Franz Jonas. Deželni glavar g. Hans Sima se mu je prav tam pridružil: „Ljubezen do domovine, požrtvovalnost in izrazito demokratska miselnost so pred 50 leti ohranili enotnost Koroške... Ta pomembni primer uresničitve demokratske pravice nekega ljudstva (eines Volkes) do samoodločbe, bi bil lahko tudi današnjemu svetu vzor in spodbuda.“ — Zelo lepe besede o koroškem plebiscitu, a sprejemljive samo, če bi jih avstrijska državnika izustila kot neomajno zahtevo po uresničevanju zmage demokracije danes, vsaj danes, po petih desetletjih, ne pa kot nekakšno ugotovitev zgodovinskih dejstev pred pol stoletja in dejstev iz vsakega teh minulih let posebej. Ob dejstvih prav okrog 10. oktobra 1970 pa lahko rečemo le, da so takšne trditve manj projekcija neke današnje lepe želje nazaj v preteklost, ker so v resnici bolj vzdrževanje neke zgodovinske legende, nekega v čisto določenih razmerah oblikovanega mita, ki naj ideološko tudi še naprej krepi nepretrgano vztrajanje v teh razmerah.

Dve temeljni pravili so postavili današnji vladajoči dejavniki na Koroškem tudi za prihodnost: absolutna nedotakljivost plebiscitne mitologije, to je prvo; Koroška ne sme biti omadeževana s slovenskimi krajevnimi napi-

si, to je drugo. Skromni poskus srednješolske organizacije neke velike avstrijske stranke, da bi opredelila kritično stališče do plebiscitne mitologije (drznila se je vprašati, zakaj ne bi kot praznik slavili raje 9. maj, dan osvoboditve Avstrije z zmago nad nacizmom, dan, ki bi ob njem lahko priznali tudi prispevek koroških Slovencev k tej zmagi; in vprašali so še, ali morda prenekaterniki tedaj pravzaprav niso želeli biti osvobojeni), je povzročil pravo ihto kaznovanih ukrepov, razpust, (pozneje zaradi ugovora dunajskih dijakov menda preklican), izključitev slovenskih članov ali pa vsaj prepoved, da bi prevzemali v društvu odgovorna mesta. Res, zmaga izrazito demokratske miselnosti, požrtvovalnosti in ljubezni do domovine! In ko so se 10. oktobra 1970 prikazala na tablah z edino priznanimi nemškimi krajevnimi napisi ponekod na dvojezičnem podeželju napleskana tudi domača slovenska imena, je vsa Koroška, sodeč po pisanju tiska, demokratično medlela od ogorčenja nad takšnim omadeževanjem njenega nikakor nacionalističnega obraza. — Ob prozorni provokaciji (premazanje in poskus miniranja nekega spomenika pri Borovljah iz bojev proti Jugoslovanom) pa je koroški tisk demokratično, ne da bi kar koli bilo dokazano, s kolom kazal na slovenske študente, celo s polnim imenom posameznika! In še. V slavnostnem sporedu so razkazovali transparente, usmerjene proti zadnjim ostankom dvojezičnega šolstva. In transparente celo proti gospodarskemu sodelovanju z Jugoslavijo. — Kaj so 10. oktobra 1970 v resnici proslavljali, je končno čisto neprikrito povedal v govoru na celovškem Novem trgu upokojeni major Franz Xaver Kohla — prav za to priložnost so po njem imenovali neko ulico v Celovcu — ko je pozival mladi rod, naj prevzame zastavo starih bojevnikov iz l. 1919. Ali morda zato, da bi se bojevali proti nacionalizmu in za demokracijo? Ne! „Varujejo naj „narodnost tostran in onstran Drave!“. Da ima v mislih nemško in ne kako avstrijsko narodnost, je vsakomur kazal s šopkom hrastovega listja, ki ga je imel pripetega na suknjiču. Varovati vladajočo večinsko nemško narodnost proti koroškim Slovincem, to je že več kot sto let staro, napadalno, germanizatorsko geslo.

V prvem desetletju po plebiscitu so koroški socialdemokrati odklanjali, da bi sodelovali pri plebiscitnih proslavah, ker so videli, da leto za letom netiyo nov ogenj narodnega sovraštva, proti Slovincem, seveda. In danes? Ali je to tisti napredek, ki ga je prinesla druga republika? Ena razlika od tedaj pa gotovo je. Od leta 1955 naprej velja pogodba o obnovitvi samostojne in demokratične Avstrije, ki jo je podpisala tudi Jugoslavija. In ta pogodba ne vsebuje samo člena 5, ki potrjuje staro državno mejo, ampak tudi člen 7, ki govori o pravicah, ki jih je Avstrija dolžna zagotoviti slovenski manjšini na vsem njenem podedovanem ozemlju in to brez poprejšnjega pogoja kakih novih germanizatorskih procedur, ki jo hočejo „demokratično“ zdecimirati. In v tem členu je zapisan tudi peti odstavek, ki prepušča v Avstriji in na Koroškem vsakršno dejavnost organizacij, ki meri na to, da jem-

Es ist alles so schön in Kärnten: ein friedliches Zusammenleben des Mehrheitsvolkes mit der Minderheit. Aber man braucht nur ein bißchen am Fassadenlack zu kratzen, und schon bröckelt er ab. Dahinter wird offenbar: Deutschnationalismus. Slowenenhaß, Intoleranz. Solange die slowenische Minderheit auf ihrem Bauernhof ihre Sprache spricht und dort langsam zugrunde geht, weil sie sich nicht emanzipieren kann, sagt niemand etwas. Denn so soll es sein. Doch kaum geht die Minderheit aus dieser Resignation heraus, da blasen gewisse Kreise (laut „Kleine Zeitung“ „weite Kreise“) der Kärntner Bevölkerung zum Kampf: Minderheitenfeststellung! Sinnlosigkeit der Aktionen! [Anm.: In der Sowjetunion, aber nicht nur dort, stempelt man ungemütliche Intellektuelle zu Irren.] Keine slowenische Fabrik! Der Antikommunismus wird zu Hilfe geholt. Die Staatspolizei wird in Bewegung gesetzt. [Anm.: Daß am 10. Oktober NS-Orden aus der Schublade geholt werden, und diese so manche Brust zierten, darum kümmert sich die Polizei nicht.] So wird es kommen, daß es in Kärnten keine Slowenen mehr geben wird. Dann wird Friede sein: Friedhofsriede. Und Kärnten wird um vieles ärmer sein. Aber vorher wird es keinen Frieden geben. Denn „es gibt keinen Frieden ohne Gerechtigkeit“ (Martin Luther King).

Walter Watzl, Klagenfurt
(Kleine Zeitung, Nr. 251, 4. 11. 1970)

Ije slovenskemu prebivalstvu njegov narodnostni značaj in pravice. Ali ne bi bilo treba dogodka ob 10. oktobru 1970 pogledati tudi s tega vidika?

Zdaj, ko je polstoletnica plebiscita mimo — dejali so: samo še tokrat potrpite, potem bo bolje — je čas, da vprašamo: Kaj hoče Avstrija storiti, da se izpolnijo obljube Slovincem, dane pred plebiscitom, obljube o varovanju njihove narodnosti, in sicer storiti z vidika dejstva, da jih je zadnje štetje v monarhiji naštel 65.661, zadnje štetje v drugi republiki pa le še 25.472? Ali bo uradna Avstrija končno opustila razdvajanje slovenskega jezika v „slowenisch“ in „windisch“, metodo, ki jo je vpeljal nacistični režim pri štetju leta 1939? Kaj hoče Avstrija storiti, da bodo brezpogojno izpolnjena določila čl. 7 v celoti? In še posebno, kaj hoče storiti, da bodo v okviru sistema, ki ga je ustvarila, potem ko je odpravila obvezno dvojezično šolo, deležni vsi otroci na dvojezičnem ozemlju vsaj osnovnega pouka v svoji materinščini in sicer storiti z vidika dejstva, da je šolska oblast še leta 1949 ugotovila, da je na tem ozemlju 6.733 učencev s slovensko materinščino, v sedanjih razmerah pa jih je skromnega slovenskega pouka deležno le okrog 1500? In tudi posebno, kdaj bodo vsi kraji na dvojezičnem ozemlju končno dobili poleg nemških tudi slovenske krajevne napise in bo baba slovenskih krajevnih imen zagotovljena tudi v uradnem občevanju (uradi, sodišča, pošta itn.)? Torej, kaj in kdaj?

Janko Pleterski
(Delo, št. 297, 31. 10. 1970)

Ortstafeln wurden zweisprachig gemacht

Viel Aufregung verursachte die slowenische Beschriftung verschiedener Ortstafeln mit der slowenischen Ortsbezeichnung, die in der Nacht zum 10. Oktober und nun wieder erfolgte. Diese Beschriftungserfolge gelangte nur bei den Ortseinfahrten nach Klagenfurt, sondern auch in Villach, Ferlach, Rosegg, Eberndorf, Völkermarkt, Bleiburg und Gloggnitz. Die Beschriftung erfolgte mit Schablone und Lackspray. Nun domert es schrecklich. Gegen die „nächlichen Schmierer“ wird ordentlich vom Leder gezogen. Eigenartig an dieser Empörung ist der Umstand, daß man kein Wort des Protestes las, als in der Nacht zum 10. Oktober die NPD-Burgers sehr breit plakatierte, und durchwegs an öffentlichen Einrichtungen, wie Telefonhäuschen (innen und außen), Brücken, Transformatoren, Werkzeughütten und Sandkästen der Straßenverwaltung und so weiter.

In den Orten, wo die Ortstafeln verändert wurden, sind auch Flugzettel verbreitet worden, die diese Aktion be-

gründen. Hätte man Ortstafeln — wie im Staatsvertrag vorgesehen — von Amts wegen zweisprachig gemacht, wie dies in Südtirol üblich, wäre alle Aufregung unterblieben... In den Behörden gibt es Leute, die ernste Sorgen haben, die sie bei Hakenkreuz- und NPD-Schmieraktionen noch nie zeigten.

„Celovec“

Die Vorbereitung und Durchführung des 10. Oktobers in dieser aufgeblasenen Art führte auch dazu, daß sich auf slowenischer Seite offenbar junge Leute fanden, die sich auf den Schwanz getreten fühlten (wer wundert sich, man trat doch recht kräftig) und sich zu rühren begannen. Schon unmittelbar vor dem 10. Oktober wurden — wie gemeldet — Ortsnamenschilder im Rosen- und Jauntal auch mit der slowenischen Ortsnamenbezeichnung versehen, was im Sinne des Staatsvertrages ohnehin schon längst von der öffentlichen Hand hätte durchgeführt werden müssen.

In der Nacht zum Natio-

nalsfeiertag haben, so ging es Montag von Mund zu Mund, die Ortstafeln an den Ein- fahrtstraßen zu Klagenfurt den Zusatz „Celovec“ erhalten. Polizei rückte aus, um diese „Slowenisierung“ wieder rückgängig zu machen, um nicht 70.000 Klagenfurter zu beunruhigen (so hörte man es). Ob sich die Klagenfurter wirklich so rasch beunruhigen lassen? Es wissen doch zu viele, daß solche Aktionen ihre Wurzeln in der monatlangem (betont antislowenischen) Vorbereitungsarbeit für den 10. Oktober haben.

Beide Teile sind Kärntner. Wie man aber in den Wald hineinruft, so hallt es zurück, diesmal aber nicht in derselben Sprache. Wenn in der gleichen Nacht zum Nationalfeiertag Flugblätter in Klagenfurt gestreut wurden, auf denen die Erfüllung der Bestimmung des Artikels 7 des Staatsvertrages verlangt wird, so sehen wir doch, daß es an den Behörden, an der Regierung liegt, das zu geben, was sie noch schuldig sind.

Volkswille, Klagenfurt,
Nr. 248, 28. 10. 1970

Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA —

svoj najboljši politični kader kakor čredo ovac in jih pustili v staji brez pastirjev in psov čuvajev. Zato vam predlagam, da krstiva to najino akcijo s šifro „volčji pokol.“

„Imenično, Kniecke. Razmišljal sem o imenu in ta vaš predlog je zadel žebelj na glavo.“

„Priznati vam moram, major, da je H-8 imeniten agent, stara šola, kot ste večkrat dejali. Brez njegovih podatkov si ne bi upal vdrati v to rečočo prestolnico. Le nekaj me zanima, če se lahko zanesemo na razporeditev brigad. Saj razumete, vsaka sprememba je za nas lahko vzrok polomije. Vedno sem opravičeval igro s svojo glavo za svoj račun. Tu pa gre za mnogo ljudi.“

Major ga je prekinil: „Bežite nol V naši praksi se nenehno igra s tujimi glavami za svoj račun, če je vse v redu, in za tuj račun, če je kaj narobe! Na njegove podatke se zanesem. Ni slabih agentov v dobrih rokahl In tudi dobri agenti niso dolgo časa živi v slabih rokahl Samo poglejte njegove podatke: to spravi skupaj samo vojaško izobražen in močno domiselni delavec. To ni fantazija papagaja, kot jo pri nas srečujemo. Zato ga bom čuval, ker ga bom rabil še za važnejši podvig. Moj Kniecke, če nama le uspe ta svinjarija! Zato ne bi bilo napak, če nekoliko osveživa spomin in ugotoviva, če sva kakšno malenkost prezrla. V našem delu odločujemo malenkosti. Zato sem malikoval nekompromisnih drobnarij.“

Sklonila sta se nad mizo in pregledovala položaj partizanskih brigad in bataljonov, razporejenih po hribovju okoli Cerknega.

„Včasih se mi zdi vaš načrt nor. Nisem vas mogel razumeti, zakaj nismo udarili tiste dni, ko so napadali na Gorenjskem.“

„To bi bilo res neprimerno. Uspavajo se le takrat, kadar so brigade okoli njih. Ka odidejo, pa so budni kakor

zajci. Ne bi jih presenetili. Prav gotovo bi nam jo že po prvih streljih pobrisali.“

Potem sta proučila podatke kaplana Piškurja in njegove skupine.

„Kako ocenjujete delo teh ljudi, gospod major?“ se je zanimal stoltnik, ki se je spomnil na prestrašenega, bledoličnega kaplana.

„Za to zadevo je bilo nekaj uporabnega. Drugače pa sem si njegovih neumnih belogardističnih členč. Ta človek ni iskren. Kot vsi belogardisti, tudi on vodi dvojno knjigovodstvo. Komaj čaka, da bi se nam pod nogami vdrlo in da bi se spajdašil z Anglosasi. Zoprno mi je vse, kar diši po Rimu, farjev načelno ne maram, čeprav se jih poslužujem. Ta bledolični, perverzni oznanjevalec praznih besed pa mi je zoprno. Volčji pokol bo dvignil prah. H-8 bo v veliki nevarnosti. Takoj bodo prišli na to, da je po sredi izdaja. Iskali bodo krivce. Da bi prikriil delovanje H-8, sem se odločil, da bom kompromitiral Piškurjeve belogardiste. Naj se žrtvujejo za Kristus kralja. Lepo jim bo v nebesih, nam pa na zemlji.“

„Čudovita kombinacija,“ je dejal stoltnik. „Naj jih postrele, škoda ne bo nobene. Komunisti se bodo potlašili, mi pa bomo med ljudstvo vrgli parolo, da pobijajo duhovnike.“

„Bistro mislite, Kniecke! Ljudi je treba zmesi. Komunistična revolucija jih vleče za sabo kakor velika voda. NOČ IN MEGLA naj bosta na vsakem našem koraku,“ se je pritajeno nasmehnil Wolf. V roke je prijel nož in se z njim igral.

„Sijajna poteza, gospod major! Že takrat, ko ste ga zasnubili, sem zaslužil, da pripravljate zanj nekaj podobnega. Prosil bi vas, da bi zavarovali kurirko, ki mi je nosila obvestila. To dojemljivo dekle so Italijani naučili marsikaj

koristnega. Ne samo v postelji, seveda! Pravzaprav je na pol Italijanka, ker je bil oče Napolitanec. Pri njej sem spoznal, da je mešanje ras učinkovita zadeva!“

„Nepopoljšljivi ste, Erich! Kaj, če bi general vedel, kako ste pokvarili svoj arijski smisel za pravoverno parjenje.“

„Razumite me, gospod major. Vedno sem se ravnal po vaših nasvetih. Večkrat ste mi rekli, da je treba agenta, žensko, navezati nase z dušo in telesom. To je kaj skromna hvaležnost za vse, kar tvegam.“

Wolf ga je prekinil: „Važnejše se je polastiti duše.“

„Res je, toda z dušo ne moreš v posteljo.“

„Kaj pa, ali ste pozabili stoltnik, da gre navadno telo za dušo tudi v posteljo,“ se je zasmejal Wolf.

Tudi stoltnik je prasnill v smeh.

„Samo to vam povem, da za to vrsto uspehov ne boste dobili viteškega križca. Red hlačne podveze pa pri nas ni v modil Dobra, če nama vse uspe, bom zaščitil vaše seksualne interese. Tudi vam bom na uslugo takrat, kadar boste pomoči najbolj potrebni.“

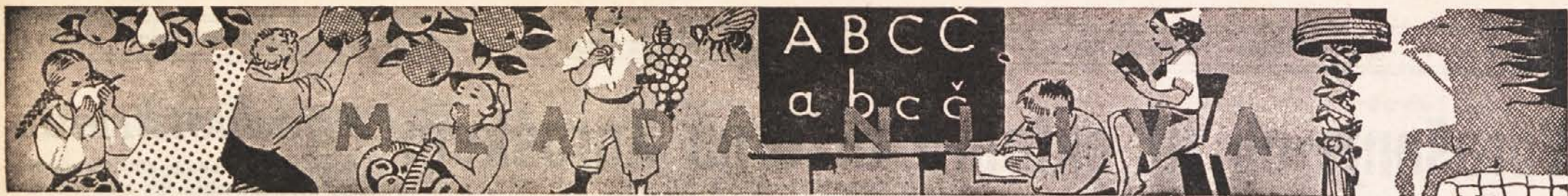
„Hvala vam! — Včeraj je prinesla obvestilo, čaka me v stanovanju. Lahko jo boste videli in presodili moj okus.“

„Me veseli. Privoščim vam jo od srca. Nisem med tistimi, ki zaradi tega, ker sami ne morejo ali nimajo, ne privoščijo drugim.“

„Res je,“ je dejal stoltnik. „Že nekaj ur neprestano bistriava duha in delava telesu silo. Prav bi bilo, da bi nekaj pojedla.“

„Nimam nič proti, čeprav ne čutim lakote nikdar, kadar me prežarja neka ideja ali sem zmenjen z kakšno imenitno žensko.“

„Ne glede na to. Tako redek gost ste in postregel vam bom z vsem, kar premorem.“

Hudobna mačeha in dobra pastorka

Hudobna ženska primoži s svojim revnim možem majhno deklico z imenom Marica. Potem dobi še eno hčer, ki jo ljubi in goji bolj kot svoje oko. Pastorka pa, ki je bila dobro in prelepo dekle, kar ne more niti s krajem očesa videti. Zato jo preganja, muči in mori; da bi jo prej ugonobila, ji meče najslabše ostanke jedi in še to kakor psu. Celo kačjega repa bi ji dala jesti, če bi ga imela; in namesto v posteljico jo pošilja spat v staro korito.

Ko pisana mati vidi, da je deklica pri vsem tem dobra in potrpežljiva in da lepše raste kot njena hči, misli in misli, kako bi našla vzrok, da bi sirotico spodbila od hiše, in si izmisli tole:

Nekega dne pošlje svojo hčer in pastorko volno prati; hčeri da bele volne, pastorki pa črne in ji strogo zažuga: „Če mi te črne volne tako belo ne opereš, kakor jo bo moja hči, mi ne hodi več domov, sicer te bom iztepla od hiše!“ Uboga pastorka milo joče, prosi in govori, da ji tega ni mogoče storiti, ali vse je zaman. Ker vidi, da ni milosti, oprta volno in gre jokajoč za po pol sestro. Ko prideta na vodo, razprta svoja bremena in začeta prati. Kar se juna pridruži od nekdaj belo, lepo dekle in ju pozdravi: „Dobra sreča, prijateljici! Ali vama je treba kaj pomagati?“ Mačehina hči reče posmehljivo: „Meni ni treba pomoči, moja volna bo takoj bela, ali tale volna naše pastorko ne bo kmalu.“ Nato stopi tuje dekle k žalostni Marici, rekoč: „Daj! Bova videli, če se bo dala ta volna belo oprati?“ Obe pričneta zdaj mencati in prati in hipoma se črna volna beli kakor mlad sneg. Ko opereta, bela prijateljica spet nekam izgine. Ko mačeha vidi belo volno, se čudi in jezi, ker nima vzroka preganjati pastorko.

Nekoliko časa zatem pride huda zima in mraz. Hudobna mačeha še zmeraj misli, kako bi zatirala nesrečno pastorko. Zdad ji zapove: „Vzemi košek in odpravi se v goro, tam mi naberi zrelih jagod za novo leto! Če mi jih ne prineseš, je bolje zate, da ostaneš na gori.“ Sirotica Marica milo joka, prosi in govori: „Kako naj reva zdam v tej ostrji zimi dobim

zrelih jagod?“ Ali vse zaman — vzeti mora košek in iti.

Ko hodi vsa objokana po gori, jo sreča dvanajst junakov, ki jih lepo pozdravi. Oni prijazno sprejmejo pozdrav in jo vprašajo: „Kam gaziš, ljuba mala, tako objokana po snegu?“

Deklica jim vse lepo pove. Junaki ji reko: „Mi ti hočemo pomagati, če nam veš povedati, kateri mesec vsega leta je najboljši?“

Marica reče nato: „Vsi so dobri, toda mesec sušec (marec) je najboljši, ker nam prinaša največ upanja.“

Junaki so bili z odgovorom zadovoljni in reko: „Le idi v to prvo dolinico na prisoje, ondi dobiš jagod, kolikor te je volja.“ In res prinese mačehi za novo leto poln košek najlepših jagod in pove, da so jih ji pokazali junaki, ki jih je srečala na gori.

Nekaj dni pozneje, ko je huda zima odnehala, reče mati svoji hčeri: „Idi tudi ti v goro po jagode, morda dobiš tiste junake, da ti dajo kakšno srečo, ko so se že naši umazani pastorki izkazali tako čudovito dobrotljivi.“

Hči se ošabno obleče, vzame košek in odskaklja veselo v goro. Ko pride tja, res sreča tistih dvanajst junakov, ki jim napuhnjeno reče: „Pokažite mi, kje rasejo jagode, kakor ste pokazali naši pastorki.“

Junaki reko: „Dobro. Če ugañeš, kateri mesec vsega leta je najboljši?“

Ona hitro odgovori: „Vsi so hudi, mesec sušec pa je najhujši.“

Po teh besedah pa se vsa gora hipoma pooblači in vse nevihte udarijo nanjo, da je komaj prisopihala domov. Ti junaki so bili dvanajsteri meseci.

Medtem se dobrota in lepota psovane pastorko razglasi daleč po deželi in mlad, pošten in bogat gospod sporoči njeni mačehi, da pride ta in ta dan s svojim spremstvom pastorko snubit za ženo. Mačeha, ki je siroti zavidna, ji o tem ne zine niti besedice, ampak misli s to srečo obogatiti svojo hčer.

Ko pride napovedani dan, spodi brezvestna mačeha svojo pastorko zgodaj v korito spat.

Nato očisti hišo, pripravi večerjo, našopiri svojo hčer, kolikor jo največ more, in jo posadi za mizo s pletilom v rokah. Nato se pripeljejo snubači, mačeha jih prijazno sprejme, popelje jih v hišo in jim govori: „Tukajle je moja mila pastorka.“ Ali kaj pomaga, ko so imeli v tej hiši petelina, ki prične na ves glas in brez prestanka peti:

„Ku-ku-ri-ku, lepa Marica v koritu!

Ku-ku-ri-ku, lepa Marica v koritu!“

Ko snubači zaslišijo in uganejo petelinovo petje, vele naj jim privedejo pravo pastorko iz korita. Ko jo zagledajo, se ne morejo dovolj načuditi njeni lepoti in ljubeznivosti ter jo še isti večer odpeljejo s seboj. Hudobna mačeha in njena hči pa sta ostali osramočeni pred vsemi ljudmi.

Marica je bila s svojim možem in z vso svojo hišo srečna do visoke starosti in umrla je lahke smrti — ker ji je bila vila prijateljica in vsi meseci prijatelji.

Slovenska narodna pravljica

POVODNI MOŽ

v Blejskem jezeru

Nekega večera v mraku — sto let bo že tega — se je drvar Matevž Šantovec vračal z dela v hosti. Njegova hišica je stala bolj na samem na vzhodnem bregu jezera, v Zelečah. Pot do nje kajpada ni bila današnja široka cesta, ampak navaden kolo-voz, zavarovan proti jezerski strani z nizkim zidom.

Prav tod je ta večer korakal Matevž, ko ga je neznan glas ogovoril:

„Lačen sem!“

Drvar se ozre za glasom in zagleda temno postavlo, ki se vzdiguje iz vode. V hipu ga spreleti: saj to je povodni mož! Z roko seže samogibno v torbo, kjer mu je še ostal kos kruha od južine. Takrat pa mu povodni mož ukaže:

„Pa semle na zidec položi kruh! Če mi ga daš v roko, bi ti jo lahko odtrgal, tako sem močan.“

Drvar Matevž molče izpolni naročilo, povodni mož popade kruh in pravi:

„Ostani nekoliko tukaj in glej po vodi! Če bodo prišle na vrh bele pene, me počakaj, da se vrmem in ti poplačam dobroto. Če boš pa videl krvave pene, me nikar ne čakaj!“

Vtem se je povodni mož potopil, drvarja Malevža pa je šele zdaj, ko je ostal spet sam, pošteno stresel strah. Nič ni čakal belih ali krvavih pen, ampak se je kar pogal proti domu, kolikor so ga noge nesle.

MUHAŠTI DEKLAMATOR

Ko zjutraj pozno spat gremo,
zvečer pa zgodaj vstanemo,
reči prečudne zre uho,
sirmeč poslušaj nam oko,
najlepši vonj puhti kopriva,
pod piščeta se koklja skriva.

Pastirja žene ovca pasi,
denar pa gre tatove krasl.
Teliček dekli da sena,
napajat hlapca vol pelja.
Očetu čevlji so otekli,
ker v vodi so se mu opekli.

Zdravilo brž po dečka gre,
da čevljev v nogu spravi se.
Grah brata mora zbrati,
kosilo teto v skledo dati,
hči hišo vzame si v roko,
pometa metlo urno z njo.

Kolo očeta bo na voz dejalo,
bo danes ga proso vsejalo.
Možje so na otroškem vrtu,
učenci pa so vsi zaprti,
ker v šoli mirno so molčali
in vse naloge preveč znali.

Otroke zmaj na nitko dene.
visoko v zrak jih veter žene.
Zanjica bo že skoraj zrela,
pšenica jo bo kmalu žela.
To bo jih snopje s cepci bilo,
mlatiče urno omlatilo!

Potem pa žito v mlin neso,
da zmelje mlinarja drobno.
Vzemo zdaj mati kruhek v roke,
reko mu: „Moje snej otroke!“
Tako je bilo in bo spet,
kadar narobe bo ves svet.

Oton Župančič

MALE NOGE SO MUKA POČASI
NOSILE PO DOLGI, DOLGI POTI.

Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA —

Čez čas je stotnik nosil polno mizo jedil in še dve buteljki dragega vina.

„To vino sem hranil prav za vas. Vaš obisk je zame doživetje.“

„Verjamem vam, Erich. Zelo sem vesel, da me nekdo z veseljem sprejema, ker se me ljudje navadno boje. To pa povzroča v človeku poleg ugodja tudi neugodje, včasih pa občutek osamljenosti. Veste, jaz imam mnogo opravka s hinavci in strahopetci. Zato mi je delo z vami, frontnim oficirjem-operativcem, velik užitek. Dajete mi ideje, obenem pa preizkusiva ključne za izvedbo. Ne glede na vojno, je težko živeti v družbi, kjer je že nekaj desetletij v ljudeh strah pred resnico trajno prisoten. Med nama rečeno, v sistemu, kjer se vse giblje in živi samo od povelj, nekoč mora priti do krize, če ta povelja niso res genialna. Pustiva to, da ne bova zašla predaleč. Omenil sem to le zato, da bi razumela uspehe naših nasprotnikov v tej deželi. Ker so vsi povezani in vsak dela samostojno, so tudi hitri in učinkoviti. Temu sem prilagodil delo svojega oddelka. Popolna prilagoditev situaciji je rešitev. Ne da bi branil staro, ustvarjam novo. Kolikor je to v mojih močeh, seveda. Poslužujem se metod, ki so v modi pri nasprotniku, s korakom naprej. Seveda moraš biti o stvari dobro poučen.“

Kniecke je odprl steklenico penečega se vina, natočil in nazdravil gostu.

„Siege heil!“ Trčila sta in popila stoji drug drugemu na čast in slavo.

Ko sta sedla, si je glede na izredno dobro majorjevo voljo stotnik Kniecke drznil iti še malo dlje. „Nekaj me zanima. Že zadnjič sem vas mislil vprašati, pa ni bilo prilike; kaj je bilo z dekletom, ki se je pripeljala z nama v ta kraj?“

Wolf je priprl oči, zakašljaj, da si je pridobil drobec časa. „To tudi mene zanima,“ je smeje odgovoril.

„Upam, da vam morda ni odveč, ker se zanimam zanjo.“

„Ker je moj posebni agent, mislite?“ To bi lahko pomenilo, da se razgovor o njej končuje. Toda Wolf je bil izredno dobre volje in je razpravljaj tudi o stvarih, o katerih je drugače molčal. To je izrabil stotnik, ki je sklenil, da bo zvedel o dekletu čimveč.

„Nič zato, Erich. Prav všeč mi je. Vidim, da imava enak okus. To se pravi, da se navdušujeva za izredne.“

„Nisem je pozabil. Če vam ne bi nikdar ničesar zavidal, za to žensko pa sem vam bil nevoščljiv.“

„Saj ste bili lahko, toda z njo sem v strogo službenih odnosih. Vašo odkritostnim cenim, čeprav jo običajno ne zamerimo samo neumnim in slabičim. Videl sem, da vas je vrgla s tira. Gledali ste jo kot mačka ribo v vodi. Všeč mi je bilo, da je tako učinkovala na vas. To me je potrdilo v prepričanju, da sem izbral pravo.“

„Nekaj je zanimivo, ne morem je pozabiti. Nešteto krat sem mislil nanjo. Menda je moj tip, ker sicer žensko migogrede pozabim.“

„Točno, ona zbuja iluzijo, ki je verjetno lažna, toda velika protiutež življenju, ki ga živimo iz dnva v dan. H-B mi sicer javlja o njej, da se je nekaj zataknilo, pa bom že uredil.“

Speči agent je. Peklenski stroj z neključenim vžigalčem. Čeval jo bom. Namenil sem ji eno samo nalogo. Morda boste sodelovali. Naj o tem molčim, da ne obremenim preveč vaše fantazije in radovednosti.“

„Preveč ste jo izpostavili, gospod major, prelepa je, da bi izginila,“ je dejal stotnik nekam užaloščeno.

„Žal mi je, da je nisem pridržal zase. Pa kaj, ko v tej vojni vsako minuto poginja toliko ljudi. Zrtvujem jo rajhu,

če bo slučaj tako nanesel, da ne bo imela sreče. Ali nisem velikodušen da našega novega reda? Tudi mene je motila. Moral sem jo poslati, če sem hotel ohraniti trezno glavo, mir in s tem tudi svojo eksistenco. Če se bo stvar posrečila, boste pripravili sestanek, ki ne bo tako strogo služben.“

„Rad vam bom ustregel. Če pa vi ne bi utegnili, bi vas rade volje zamenjal.“

Wolf se je zasmejal. „O tem ne dvomim. Tu pa ne potrebujem namestnikov in ne pomočnikov. Celo pri generalu so me tožili zavoljo nje. Še general se je zanimal zanjo. Kakor bi lepe ženske delili po činih. Smešno, ali ne, Erich?“

„Po kakšnih kriterijih pa jih dele?“ se je s svetlečimi očmi zanimal stotnik.

„Nagrada za neumne niso. Denar in položaj žensko sicer prikleneta, vendar je ne vežeta. Kdor jo dobi po tej zvezi, jo lahko tudi izgubi, ali pa je obsojen, da bo prej ali slej dobil pomagalice. Sicer nekateri pravijo, da je bolje deliti nekaj posebnega, kot pa povsem sam obirati prazno in dolgočasno kost.“

„To je stvar okusa,“ je odvrnil stotnik, zazehal in pretegnil ude.

Tudi majorju Wolfu so veke postale težke. „Mislim, da sva godna za v jaslice. Jutri pa vzameva v uk vašega poročnika Teichnerja.“

„Po vaši želji, gospod major. Zelo žal mi je, da imam zvito nogo in da sam ne morem z volčjim tropom v napad. Toda Teichner je najboljši. Zagotavljam vam, da bo naredil vse, kar bo mogoče.“

V zvoniku ije ura odbila tri, ko sta se odmajala po hodniku.

(Dalje v prihodnji številki)

za oddih in razvedrilo

napoved Z dlani

DINO

BUZATTI

Minister je vstopil in z zadovoljnim smehljajem sprejel ploskanje elegantne družbe. Grof Babino Badade se je priklonil in visokega gosta pozdravil v imenu vseh navzočih. Izrazil je upanje, da bo gospod minister v zvezi s slovesno posvetitvijo novih škatlic za vžigalice prebil prijeten večer. On, grof, da je že nekaj let želel sprejeti kakega člana vlade, toda doslej še ni imel te časti. Zdaj šele, ko gre za nove škatlice za vžigalice, je lahko gospoda ministra povabil na slavnostno večerjo.

Gospod minister se je ganjen zahvalil in govoril o industriji žveplenk in produkciji žvepla, izjavil, da naspotuje izdelavi vžigalnikov in na podlagi statistik dokazal, da je povočena vžigalica še vedno bolj v rabi kot lesena. V izbranih besedah je izrazil svoje priznanje umetnikom, ki so škatlice za vžigalice okrasili s svojimi umetninami in končal svoj govor med navdušenim odobravanjem gostov.

Vse to nima pomena za potek naše povesti, je pa koristno vedeti, če hočemo na kratko označiti okolje, v katerem se je zgodba začela.

Gospod minister je torej, brž ko je odobravanje izzvenelo, sprejel škatlico vžigalic in s palčnim nohtom strgal davčni kontrolni trak, orkester pa je zaigral cesarsko himno. Odprl je škatlico, vzel iz nje vžigalico, jo prižgal in pridržal plamenček ob cigareto grofice Badade. Gostje so spet pričeli ploskati. Ko se mu je grofica ganjena zahvalila, je minister škatlico vrnil grofu Babinu, sam pa grofici ponudil komolec in z njo zakoračil k polni mizi.

Tukaj nam izgine izpred oči. Gneča okrog mize nam ne dovoli, da bi sledili ministru in njegovi ljubeznivi spremljevalki. Sploh nas njegovo početje več ne zanima; mirno ga lahko prepustimo njegovi usodi.

Pač pa imamo zdaj priložnost, da se malo ogledamo. Gostje v hiši grofa Badade so same znane osebnosti iz sveta literatov, slikarjev, politikov in glasbenikov.

V veliki dvorani plešejo pari v ritmu sambe: v rožnatem salonu stoji nekaj muzic, kjer igrajo bridge in pri mizi si gostje nazdravljajo s šampanjcem.

Veselo razpoloženje in dobra volja vladata ta večer v hiši grofa Babina in grof Babino Badade se malone raztrga v prizadevanju, da bi svoje goste čim bolj zabaval; prav zares je dovršen gostitelj.

Prav zdaj se pogovarja s priletnim možakom. To je profesor Ugo Donada, redni profesor na univerzi, strokovnjak za pravilno uporabo orientalskih ločil, skratka po vsem kulturnem svetu upoštevan mož.

„Ne verjamem,“ reče profesor Donada.

„Pa le more biti nekaj resničnega v tem,“ ugovarja grof Babino Badade. „Že mnogokrat se je pripetilo, kar je bilo napisano. Rekel bi celo: vedno. Lahko vam navedem več kot sto primerov.“

„Naključje,“ meni profesor, „samo naključje. Kar zadeva preteklost, je že mogoče, da ostane kakšna sled. Kar pa zadeva bodočnost, moram vse to zanikati.“

„Kljub temu, da slovite zaradi vaših zmožnosti, da berete iz roke?“ ugovarja grof.

„Tudi to je znanost, o tem sem prepričan,“ reče profesor, „toda le, kar zadeva preteklost. Glede bodočnosti sem poln pomislekov. Seveda ne bi smel biti, ker sem po splošnem mnenju najboljši sodobni hiromant, čeprav se poklicno ne ukvarjam s to umetnostjo. Kljub temu nimam pravega zaupanja v to stvar. Vidite, grof, sam sem si bral z leve roke.“

Profesor pokaže grofu svojo levo dlan.

„In niste ničesar dognali?“ se poganja grof.

„Do včerajšnjega dne že,“ odgovori profesor, „toda glede na bodočnost se mi upira misel, da bi moral že jutri umreti.“

„Jutri?“ vpraša grof in se zaprepaden zastri v profesorja.

„Da, jutri,“ se nasmehne profesor. „Sem pa trdno prepričan, da se to ne bo zgodilo. Mogoče ste opazili, da vsakomur rad ustrezem, če me poprosi, da bi mu bral iz roke. Toda vedno poudarjam, da se vse, kar bom povedal, po mojem prepričanju ne bo uresničilo.“

„To je pa malce čudno stališče za hiromanta,“ meni grof. „Če bi bil jaz na vašem mestu, bi bil jutri vsekakor navdve oprezen.“

Profesor se zasmeje. „Pa še kaj. Nič mi ne manjka. Zdravja sem trdnega. Zlepa se nisem tako sijajno počutil kot prav zdaj.“

„To me res veseli,“ reče grof, „čeprav me vaše dogajanje precej vznemirja. Sam namreč verjamem v te stvari.“

„Ljubi profesor,“ zakliče nenadno grofica Gina Donagizo, se okrene nato k skupini prijateljic in reče: „Pridite, otroci. Profesor nam bo bral iz roke.“

„Oh, prosim, gospod, profesor, samo malo!“

„Rada bi vedela, če me moj ženin ljubi!“

„Samo to mi povejte, če naj odpotujem ali ne!“

„Moje drage dame,“ reče profesor, „če želite, vam rad ustrezem. Opozorjam vas pa, da sam ne verjamem niti besedice o tem, kar bom bral z vaših ročic.“

Vsi se smejijo in so prepričani, da se profesor šali. Grofica mu prva ponudi roko in profesor si jo ogleda.

„Šli boste v kopališče,“ reče. „Toda brez dežnika in ko se boste vračali, bo deževalo. Kar se zadeva preteklosti, ste pred dvema letoma pri kuhi premalo pazili, pa se vam je pečena račka malo prismodila.“

„Prav zares,“ reče grofica Gina Donagizzo vsa osupla. „To ste uganili.“

„Nisem uganil,“ reče profesor, „tu je zapisano.“

In s prstom se dotakne grofičine dlani.

„Kaj pa mi prinaša prihodnost?“ vpraša grofica in srce ji močno utripa.

„Vidim nesrečo,“ reče profesor. „Doza za puder se vam bo izmuznila iz rok in razbila stekleno ploščo vaše toaletne mizice.“

„Joj, jaz reva!“ zakliče očitno prizadeta grofica. „Nehajva! Bojim se, da mi boste napovedali še kaj hujšega.“

„Nič se ne bojte,“ jo potolaži profesor. „Ne verjamem, da se bo to zgodilo.“

Pregleduje roko druge mlade ženske.

„Vaš soprog,“ reče, „je lani nosil preozke čevlje. Vi boste raztrgali nov par najlonk in četrte ure ostali zaprti v dvigalu.“

„Vi prerokujete samo katastrofe!“ dihne ženska. Vsi se porazgubijo, zakaj vsi verjamejo te reči.

„Spet ste se uveljavili. Kot vedno,“ reče grof Babino Badade. „In to povsem upravičeno. Tudi jaz verjamem.“

„Nikar no,“ reče profesor.

Toda grof mu pomoli levico in

profesor se nagne čeznjo. Potem pogleda in odkima.

„Niste rekli, da verujete v te reči?“ vpraša.

„Seveda sem, in to izrecno potrujem,“ reče grof.

„Potem vam žal ne morem ničesar povedati.“

Grof pobledi in se strmo zagleda v profesorja.

„Saj ne morete odkloniti, da mi ne bi povedali, kaj ste prebrali v moji roki,“ reče. „Saj ste vendar moj gost.“

„Nič zlohotnega nisem videl,“ zajeclja profesor, toda videti mu je, da ne govori resnice in grof ne popusti.

„Gotovo mi grozi kaj resnega,“ reče grof, „zato je nujno, da ukrenem vse potrebno. Če pa ničesar ne vem, se tudi ne morem ubraniti nesreče. Zato vas bom obdolžil za vse hudo, ki se mi bo pripetilo.“

Profesor še nekaj časa okleva in skuša grofa prepričati, da so to samo prazne marnje in naj bi nihče ne verjel stvarim, ki jih kdo bere iz rok.

„Če pa že vztrajate,“ reče naposled, „vam moram povedati, da je v črtah vaše dlani zapisano, da boste še danes umrli.“

Grof se vznemiri, profesor pa se glasno zasmeje.

„Pomislite no,“ reče profesor, „naj bi jaz jutri umrl. Bedastoča! Več kot smešno. Vi in jaz, oba se odlično počutiva. Ali pa imate morebiti kakšne težave?“

„Ne,“ odvrne grof s suhim grlom. „Če pa je moja zadnja ura blizu, se bom vdal. Potem pač usoda tako hoče.“

Profesor ga potreplja po rami in ga skuša pomiriti.

„Jutri se bom spet oglasil,“ reče, „in stavim, da boste bolj živi kot kdajkoli.“

„Kar pridite,“ reče grof, „jaz stavim, da me ne najdete več med živimi.“

„Pridem,“ reče profesor. Medtem se zabava približuje koncu. Vsi odidejo zadovoljni domov. Minister je odšel že precej prej, potem ko se je bil od grofa in grofice Badade prisrčno poslovil.

Vilo zaklenejo, luči pogasnejo. Že je tretja ura zjutraj.

Tudi mi bomo odšli spat.

Šele okrog enajste ure dopoldne se profesor Dodonda napravi in gre iz hiše. Spomni se včerajšnje stave in malo kasneje pozvoni pri grofovi vili. Videti je, da še vsi spijo. Ničesar se ne zgane, živa duša se ne prikaže. Profesorja spreleti zona in za hip pomisli, da se je morda njegovo prerokovanje le uresničilo.

Tedaj pa se odprejo vrata. Grof se prikaže na pragu in se smehljaje prikloni. Vzdih olajšanja — potem se grof umakne in profesor vstopi.

To je salon. Ostanke veselice vsepovsod. Gresta v knjižnico.

„Stavo sem dobil,“ reče profesor, „zdaj vidite, da sem imel prav. Vi bi bili morali to noč umreti, jaz pa danes. Noč je prešla, vi pa še živite.“

Grof se smehlja.

„Zgodilo se je, ko se je poslednji gost poslovil. Ne vem, kako je prišel v hišo in prav nič nisem bi pripravljen. Vse je izropal, kar je bilo v blagajni.“

„Kaj pravite?“ osuplo vpraša profesor.

Grof se še kar smehlja.

„Stave niste dobili,“ reče grof, „jaz, ki sem te reči verjel, sem imel prav.“

„Kako — prav?“ zajeclja profesor in prebledi.

Tedaj se grof počasi obrne in profesor zagleda v njegovem hrbtu bodalo. Profesor izbulji oči, žile na vratu mu nabreknejo, obraz postane vijoličast. Roka mu seže h grlu, potem se s spačnim obrazom zgrudi na tla.

Ni težko ugotoviti, da ga je srčna kap na mah ubila.

Nekaj ur kasneje je trdil neki pešec, da je videl, kako sta grof in profesor počasi stopala proti pokopališču. Pogovarjala sta se in razločno je slišal, kako je profesor rekel: „Naključje, ljubi grof. Zaklinjam vas: to je naključje, oziroma dve naključji, vaše in moje. Še vedno sem prepričan, da so vse to izmišljotine.“

SLAVOMIR MROŽEK

pojedina v atomica

Oj, visoko se je pri nas povzpela tehnika, visokol!

Ženin je imel ob gozdu sorazmerno velik laboratorij, ob cesarski cesti pa kaka dva reaktorja. Na dvorišču je imel ne preveč veliko, vendar prijetno tovarno kemične sintetičke. Nevesti je dal oče za balo celo elektrarno, stojajočo na lepem kraju v centru vasi, ob cerkvi. Poleg tega pa je imela nevesta v pisani skrini še kakih šest patentov s področja biološke kemije. Nič čudnega ni, če sta se mlada dva razumela in so se starši takoj strinjali s poroko.

V Atomicah so najavili gostijo.

Pravkar sem se ukvarjal z mrzlim lepilom, ko je prišel nevestin brat in me povabil na gostijo. Bil je priznan znanstvenik, moj kolega še s katedre.

Pozdravil je, si obrisal bose noge ob slamanat predpražnik in sedel na stol.

Težko se je bilo pogovarjati, ker so se prav to leto zbrala za našim gozdom številna reaktivna letala in vsak trenutek je katero vzletelo, tako da je bilo besede komaj slišati.

— Da, poročila se bo, — je vzdihnil gost. — Samo da bi ne bilo na gostiji kakega škandala, — je dodal zaskrbljeno.

— Zakaj pa naj bi bil, — sem rekel. — Saj bo to mima gostija, mar ne?

Posedela sva še kake četrt ure, gledala kako so se otroci po polji vračali z univerze, kako je stari Juzva peljal v gozd gorivo, potem pa se je kolega poslovil in odšel.

Prišel je čas gostije.

Bilo je malo nerodno, ker so pri nas prav v tistem času pričeli spreminjati naravo. Gozdove so civilizirali, puščave pa so pričeli pogozdovati. Tok reke so obrnili v nasprotno smer. V zvezi s tem je bila tudi pot do cerkve malo daljša. Pri meni na dvorišču je stala velika gospodarska naprava, tako da vrat sploh ni bilo mogoče odpreti in sem lahko prišel iz hiše te z velikim trudom.

Ko sem prišel, so pravkar pričeli obred z namješčanjem kape na glavo. Dekleta so prepevala.

„Ko ti kapa na glavi stoji, poglej v strop, da bo kup tvojih otrok imel črne oči.“

Potem so nevesti napravili elektroanalizo in jo zaprli v prostor z visokim pritiskom.

Medtem je prihajalo vse več svatov. Vsi so bili oblečeni v ljudske termostate. Pri nekaterih so se skafandri že sušili. Na dvorišču so piloti streljali iz cevi.

Psi so lajali.

Toda šele po cerkvenem obredu se je pričela prava gostija.

Stal sem pred hišo, da bi se nadihal svežega zraka. Iz hiše so prihajali nekaj časa živahni zvoki dodekafonične glasbe in nekaj časa sintetične. Vrtinčile so se proizvodne moči. Na nebu se je utrnila zvezda. Otroci so se obmetavali s kamenjem.

Gostija je bila v največjem hrupu, ko je pred enajsto uro stopil na sredino sobe mladi Smiga izza gozda, strasni plesalec, pevec in šaljivec. Nekajkrat se je obrnil, se postavil pred orkester in v trenutku zapel:

„Pred našo vasjo se svetla prihodnost poraja,
od sreče družbe do sreče človeka

— od kraja do kraja.“

To je vsem zelo ugajalo. Razlegla sta se smeh in bučno odobravanje. Mladi Pero pa je že poskočil, udaril s petami, si obrnil kapo in pričel odgovarjati:

„Najprej je treba pričeti

z moralo:

do sreče družbe z duhom čistoče!“

Nato se je spet razlegel smeh s ploskanjem. Nekateri so pričeli kričati Smigi, naj odgovori Peru. Smiga pa ni rekel ničesar. Lahkotno se je približal Peru in ga po hrbtu udaril z atomsko bojno glavo, ki jo je imel skrito za nedri. Pero

se je obrnil in pričel oddajati žarke, vendar mu je še uspelo pritisniti na gumb na sukničju, da je s konstrukcijo, ki jo je imel skrito v nogavici, poslal Smigi naravnost v celo raketo srednje moči. Golovo bi bil likvidiral Smigo, če bi mu ne odpovedal srednji del rakete, zaradi česar je ta zgrešila cilj. Smiga se je naslonil na toplotno pregrado, ki je počila, in pričel je leteti v globino toplote, ki je vse bolj stopnjevala svojo moč.

— Ljudje, kaj delatel! — je zakričal nevestin oče in pokazal na starinski stenski Geigerjev števec.

Vendar je že nastalo kričanje s paniko, v sredini pa je že pričela rasti ogromna plava praprot — običajen pojav pri povečani radioaktivnosti v zaprtlem prostoru. Tudi druge rakete so že pričele leteti, samo Banbula ni izgubil prisotnosti duha in je običajno ravnal z nožem. Nenadoma se je slišal oster pisk. Gospodar, ki je videl, da ne bo mogel pomiriti gostov drugače, je stopil v hišni rezervoar in pričel spuščati bojne pline. Vsi so skočili v zaščitne obleke. Ker sem dognal, da svoje ne morem hermetično zapreti, vrhu tega sem pa bil tudi že zaspan, sem se odločil, da bom zabavo zapustil in počasi krenil proti domu.

Noč je bila svetla, saj se je z dvorišča, kjer je bila gostija, tako svetlikalo, da sem brez truda našel pot. Stopal sem živahno, ker me je nekajkrat poškrbilo radioaktivni dež. Malo me je samo motilo nekako frganje po organizmu, vendar je po zabavi to običajna stvar. Vrhu tega so mi pričele rasti dodatne noge, trije pari na vsaki strani, na čelu mi je pognal zelen rog. Kljub temu mi je uspelo priti do hiše, kjer sem se potegnil skozi razpoko v okenskem okviru, in ko sem našel prijetno mesto na listju za omaro daleč od hrupa, sem mirno zaspal in se spominjal, kako je bilo na tej živahni gostiji.

